

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 29
21/2014
31. máj 2014

L. Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

BURIČSKÝ POSLANEC BRIXI SA ZASTÁVA ZRANITELNÝCH
Strana 4.

V TATRÁCH ZNOVU ZÚRILA VÍCHRICA
Strana 5.

M. SARVAŠ O TUBLATANKE, BERLÍNE A INÝCH LÁSKACH
Strana 6.

ZA SNOM TREBA KRÁČAŤ, A NIE HO PRESPAŤ!
Strana 8.

MALIAR EMIL BAČÍK OTVORIL SRDCE A ATELIÉR CIRKUSU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V poslednom čase sme sa niekoľkokrát venovali otázkam nevyhnutných zmien v školstve, aby stredné a vysoké školy neboli zásobovateľmi úradov práce. Podporovali sme opatrenia ministra D. Čaploviča, ktoré sa často stretávajú aj s nepochopením, najviac pravda, u vlastníkov súkromných škôl – siaha sa im do kešene. Myslim si, že školy povinnej dochádzky mali zostať z princípu jednotné a v rukách štátu, jednotné v základnom učive a rôznorodé v nadvstavbe, špecifikácii, zameraní, bilingválne, internátne a podobne, ale s rovnakým sociálnym statusom, vybavenosťou a možnosťami, aby sa už od útleho detstva neposťoval pocit majetkovej nadvršenosti – veď aj preto v niektorých krajinách nosia školáci rovnosť. Horúci problém je však v zameraní stredného a vysokého školstva a v prípade vysokých škôl aj v ich presile, pričom už dnes je isté, že polovica absolventov humanitných smerov nenájde zamestnanie, iba ak sa rekvalifikuje alebo bude pracovať mimo svojho odboru. Uvádzali sme priam neveriteľné porovnanie nášho stavu s krajinou najstarších univerzít – Talianskom, pridajme porovnanie s druhou univerzitnou veľmocou – Anglickom. Tam ide na vysokú školu 25 – 27 percent maturantov, u nás šesťdesiatpäť! A automobilky bijú na poplach – ony a ich dodávateľia budú do piatich rokov potrebovať dvestot tisíc kvalifikovaných operátorov robotizovanej výroby. K tomu sa pridali osobnosti nášho IT: v tom istom čase narastie potreba kybernetikov o štyridsaťtisíc!

Opatrenia v školstve nestrpia odklad. Minister Čaplovič prosí o čas. Treba vypracovať plány. Presvedčiť pedagogickú verejnosť. Navyše len jeden ucelený cyklus stredoškolskej prípravy trvá štyri až päť rokov! Ak to človek zráta, problém zostane (vlastne bude rásť!) takmer desaťročné! Vylúčené! Ak len nechceme, aby sa náročnejšia výroba od nás odsťahovala a produkcia s vyššou pridanou hodnotou sa ani nezačala, zásahy budú musieť byť „za živa“. Ti starší (vrátane pána ministra) sme ich prežili počas štúdia nadostať, aj nezmyselných – a tu sme.

Ján ČOMAJ

R - 2014028

Slováci do Bruselu poslali pravdepodobne cudzieho štátneho príslušníka Nastáva vzostup radikálnych strán v Európe

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Zatiaľ čo v predchádzajúci eurovoľbách sa za katastrofu považovala niečo viac ako dvadsaťpercentná účasť voličov, v tých aktuálnych už to bolo len trinásť percent. A zrejme ani to nebude rekord, ak sa rýchlo niečo nezmení. Štyridsať miliónov občanov Európy z dvadsiatich ôsmich členských krajín volilo svojich zástupcov do spoločného parlamentu. A niečo nad štyri a pol milióna voličov na Slovensku mohlo rozhodovať o tom, ktorých svojich zástupcov na ďalšie volebné obdobie do Bruselu pošle.

Túto šancu však využilo horko-ťažko iba trinásť percent z nás. Voličský priemer EÚ bol štyridsaťtri percent. Teoreticky sme zvolili trinásť poslancov, no prakticky zrejme len dvanásť. A to „vďaka“ dlhodobej ignorancii porušovania zákona o štátnom občianstve zo strany štátnych inštitúcií, ale aj niektorých jednotlivcov. Slovenský volič poslal do Bruselu aj Pála Csáky-

ho (SMK), ktorý je s najväčšou pravdepodobnosťou občanom Maďarska. A Budapešť tak nebude mať v europarlamente dvadsaťjeden, ale až dvadsaťdva maďarských poslancov.

■ LAVICA STRÁCA DYCH

Minimálny počet voličov spôsobilo aj to, že kandidátom vládnucej strany SMER-SD sa ušlo o jedno europoslanske miesto

menej ako v minulých voľbách. Bruselské stálice ako Monika Flašíková Beňová či Boris Zala budú „ľahať“ aj nasledujúce poslanske obdobie. Na druhej strane je prekvapením, že strana, ktorá neprešla parlamentnými voľbami v roku 2014, lebo vznikla až neskôr (NOVA), získala jeden poslanske mandát pre svoju Janu Žitňanskú. Taktiež určitým signálom pre slovenskú politiku, ale aj pre hnutie OĽaNO je skutočnosť, že jeho poslanec Branislav Škripek dostal dostatok preferenčných hlasov a pred možno ostrieľanejšími politikmi hnutia ho bude počas nasledujúcich rokov v Bruseli ako jediný zástupca reprezentovať. Nuž a kúzlom nechceneho či skôr chceného v prípade Richarda Sulíka a jeho takmer zanikajúcej SaS je tiež jeho zvolenie za europoslance. Na Slovensku je totiž kráľom euroskeptikov a ťažko hľadať niekoho iného z prvej politickej ligy, ktorý je tak ostro vyhranený voči Európskej únii.

■ TRINÁSTI POSLANCI

Trinásť miest v Európskom parlamente by teda obsadili: Maroš Šefčovič, Monika Flašíková Beňová, Boris Zala, Vladimír Maňka (všetci Smer-SD), Anna Záborská, Miroslav Mikolášik (obaja KDH), Ivan Štefanec, Eduard Kukan (obaja

SDKÚ), Branislav Škripek (OĽaNO), József Nagy (Most – Híd), Richard Sulík (SaS), Pál Csáky (SMK) a Jana Žitňanská (Nova, KDS, OKS). Doteraz mala v europarlamente jedného poslance aj SNS, ktorá však po týchto voľbách vypadla. O svojho zástupcu príde rovnako aj HZDS, ktoré už do volieb nekandidovalo. „Skutočnosť, že z trinástich zvolených slovenských europoslancov je päť jasne konzervatívnych, je vyjadrením, že Slovensku na konzervatívnych hodnotách záleží,“ povedal aj pre Slovenské národné noviny politik Branislav Škripek, ktorý sa stal novým europoslancem za hnutie OĽaNO.

■ SVOJRÁZNY POHĽAD

Voľby do Európskeho parlamentu sú neautentické a nepotrebné, vyhlásil bývalý český prezident Václav Klaus pri odchode z volebnej miestnosti. Hlasovať vraj prišiel „s veľkými rozpakmi“, programy strán ani nečítal. Nízka volebná účasť podľa neho svedčí o tom, že si čoraz viac ľudí uvedomuje, že pokus centralizovať a umelo riadiť Európu z jedného miesta je omyl. Na dokreslenie – v Nemecku voliči poslali do europarlamentu aj neonacistov a vo Francúzsku zas kandidátov krajne pravicového Národného frontu, ako aj v Grécku.

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. Ivu PAŠTRNÁKOVÚ, vysokoškolskú pedagogičku výskumníčku

Príbeh stratenej Štefánikovej tváre

• **Mnohí si nie tak dávno želali, aby Štefánik stratil svoju tvár, identitu i dejinný zástoj. Vy ste jeho tvár našli.**

Podieľala som sa na spracovaní biografii sochárov, ktorí tvorili štefánikovské pomníky. Je ich okolo osemdesiat po celom svete. Nadácia M. R. Štefánika pripravovala tento projekt medzi rokmi 2010 – 2012. Monografia vyšla v roku 2013 a sú v nej dáta o vyše pol stovke umelcov. Povrávalo sa, že z pôvodnej zničenej sochy B. Kafku sa mala zachovať hlava. Ale nič viac sa o tom nevedelo. Podarilo sa mi kdesi prečítať, že informácia je pravdivá. A tak som sa pustila do hľadania. Dlho by som rozprávala, čo nasledovalo, o konzultáciách, listovaní v kartotékach a pri-

rastkových knihách, o hľadaní v depozitoch, archívoch až po moment, keď sa potvrdilo, že vo Zvolene na zámku je naozaj originál bronzovej Štefánikovej tváre. Štyridsať rokov tento fragment nebol evidovaný ani zapísaný do dajakého dokladu, preto sa vlastne nevedelo, kde je.

• **Na radosť mnohých ste ju vypárali a pomohli tak vytvoriť obraz o skutočnej podobe Štefánika.**

Z objavu by mal určite radosť môj starý otec JUDr. Boris Bálent, ktorý bol tajomník SNK v Martine (1946 – 1954) a vedúci Miestneho pracoviska MS v Bratislave (1961 – 1976). Patril medzi slovenských priekopníkov výskumu bibliografie a inkunábul. Menšia busta Štefánika bola v na-

šej domácnosti vždy prítomná. Babka – PhDr. Katarína Pokorná – preložila okolo roku 1940 z francúzštiny Hvezdárske články Milana Rastislava Štefánika. Babku som nezažila, ale práve starý otec ma „nainfikoval“ bádateľským zaujatím, ktoré dnes využívam aj vo svojom výskumnom a pedagogickom zamestnaní.

• **Poznáme vás aj ako aktívnu maliarku, členku Umeleckej besedy slovenskej.**

Priznám sa, že teraz – povzbudená aj spomínanou investigatívou – som viac koncentrovaná na výskum. Maľba je mi však stále blízka – a zaujímavé, venujem sa jej aj teoreticky.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 22/2014 SI PREČITATE

■ V „slovenských“ médiách sa objavuje akési bľabotanie o akomsi multikulturalizme
■ Základným zákonom demokratického spoločenstva je rovnosť všetkých občanov
■ Jedenásteho mája v roku 1929 odsľúžil reverend Jozef Murgaš poslednú omšu

Problémy na Ukrajine upozornili na osudy prisťahovalcov a kolonistov České médiá oživilo záujem o krajanov vo Volyni

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet; banderovci.webnode.cz

Dramatický vývoj v Ukrajine vyvolal v Čechách mediálny spor, lebo česká krajská komunita sa obrátila na najvyššie miesta so žiadosťou o pomoc, vystáhanie, a najmä o pochopenie situácie okolo dvadsiatisícovej komunity, ktorá ešte vo Volyni zostala. Strach českých krajanov a snaha vrátiť sa do Čiech pre neschopnosť zvyškov polície poskytnúť im ochranu v mnohom približuje pomery v západnej Ukrajine. V českých médiách má téma popredné miesto.

Jednotky banderovcov majú stále svojich obdivovateľov.

Volyn v západnej Ukrajine, kam prišli českí kolonisti na pozvanie cárskeho Ruska v roku 1868, v priebehu dejín patrila čiastočne aj do Poľska, aj do Ruska a napokon sa stala súčasťou Ukrajiny. V Čechách je platný zákon o odškodnení pre navrátilcov z Podkarpatskej Rusi, ktorí museli opustiť svoj majetok, keď toto územie v rokoch 1938 a 1939 zabrala maďarská armáda, alebo po tom, čo toto územie odstúpilo vtedajšie Česko-Slovensko Sovietskemu zväzu po roku 1945 – a takúto kompenzáciu chcú mať aj Česi z Volyne. Ukrajinská krvavá dráma tomu dala nový rozmer, niekoľko desiatok rodín sa obrátilo na Prahu, aby im pomohla pri návrate do Čiech, majú strach, obavy, o. i. narastá totiž kriminalita, extrémizmus, zvyšky ešte fungujúcej ukrajinskej polície by im

zrejme nemohli poskytnúť ochranu. Ocitol sa v ťažkej sociálnej a ekonomickej situácii, pomery v Ukrajine sú také, ako píše oficiálnym českým predstaviteľom, vrátane najvyšších: „Naše majetky stratili všetku hodnotu, nie je možné ich predať a odísť.“

■ TERČE PREPADOV

Podľa svedkov, ktorí podali svedectvá českých médiám a spravodajcom priamo na mieste, istotu a bezpečnosť nemali zaručenú už dávno pred terajším konfliktom, rástla kriminalita a tí, ktorí mali majetok, veľmi ľahko sa stávali terčmi prepádov. Podľa svedkov, ktorí žijú v Čechách a na Ukrajinu sa vracajú len na návštevu do pôvodnej obce. Tú vypálili počas druhej svetovej vojny Nemci a podiel na tom mali zrejme aj banderovci. Pri návšte-

ve pred niekoľkými rokmi sa museli rýchlo pratať preč. Prišla totiž miestna polícia a povedala im, že terajší priaznivci banderovcov chystajú proti nim akciu. Pri okamžitom odchode ich sprevádzali obrnené policajné vozidlá. Jeden navrátiliec konštatoval: Ukrajinci likvidovali všetko, čo bolo české, vrátane cintorínov.

■ PAMÄŤ NEKLAME

Dejiny sa s nimi nemaznali, konštatuje denník cz a iné české médiá. Za predvojnovaj sovietskej éry majetných posielali na Sibír, pôdu dostali kolchozníci, panoval hlad a bieda. A tak sa stávalo, že vedno s Ukrajincami na Volyni vltali aj niektorí Česi pri príchode nemeckých vojsk v roku 1941 Hitlera ako osloboditeľa. To sa však skončilo, keď ich odvážali na nútené práce a masovo sa začalo vyvražďovať židovské obyvateľstvo, konštatuje o. i. český program Pamäť národa. Nemci vypálili a vyvražďovali niekoľko českých dedín a zabili stovky ľudí. Popri Nemcoch boli brutálnou a terorizmom povestní banderovci, agresívne počínanie zamerali najmä proti Poliakom, vraždili tých, ktorí nemali ukrajinský pôvod, meno alebo priezvisko a boli katolíci. Obete neraz hádzali do studní, vršili na ne kamene.

Správa pre vládu: jazyková úroveň médií je dlhodobo neuspokojivá Slovenčina, ktorá driape uši i dušu

(er, zll) – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Jazyková úroveň médií je dlhodobo neuspokojivá. Upozorňuje na to ministerstvo kultúry v správe o stave používania štátneho jazyka na území SR, ktorú tento týždeň schválila vláda SR. Tak sa vlastne aj oficiálne potvrdilo verejné tajomstvo, že pred mikrofóny a kamery sa dostávajú reportéri aj verejnoprávných médií, ktorí vlastne nevedia po slovensky.

Pre Maticu slovenskú, jej médiá, jej odborné zázemie, pre maticiarov je to práve tak výzva, ako aj potvrdenie stavu, na ktorý dlho poukazovali. Klesajúca úroveň vyučovania slovenského jazyka patrí medzi prehry dvoch desaťročí samostatného štátu.

V médiách na Slovensku sa neraz objavili nielen kritiky, ale priamo výsmech zo spisovného jazyka ako akejsi zvláštnej „matickej slovenčiny“, a to dokonca od komentátorov, ktorí majú v mene krúžok na u. Nejde len o slovenčinu, ale aj o výslovnosť, kde ako keby nejstvovala norma a každé slovo vo vete sa končí prízvukom hore a vety sa hovoria bez bodky. Na tomto poli pritom máme jasné normy, slovník, výsledok celoživotného diela prof. A. Kráľa, samozrejme maticiar. Podobne maticiar prof. J. Kačala má za sebou ve-

decké dielo dokazujúce, že „súčasná slovenčina ako jednotný národný jazyk je výsledkom špecifického a kontinuálneho vývinu prameniaceho z praslovanského základu, jazyk sa vyvinul samostatne a neznikol na konto iného slovanského jazyka“. Zápas o slovenčinu je prítomný v každej generácii, tentoraz však ide o to, že neporiadok, chaos v jazyku je výrazom chaosu v ponímaní a pomenovaní reality vôbec.

■ JAZYKOVÉ ZVERSTVÁ

Fakt, že sa tým zaoberala vláda, znamená len toľko, že stav je neudržateľný, jazykové zverstvávajú na slovenčine presiahli vrchovatú únosnú, znesiteľnú mieru. V podkladoch pre vládu Rada pre vysielanie a retransmisii podľa agentúrnych správ TASR a informácií zo zasadania vlády poukazu-

je nielen na nízku kultúru slova vo vysielaní, ale i na gramatické chyby, chyby vo výslovnosti, ako aj na štylistické a ďalšie nedostatky. Ich odstránenie vidí najmä v skvalitnení vzdelávania od základného školstva až po špeciálne semináre určené pre pracovníkov médií.

■ NEHOVORIA SPISOVNE

„Neistota v ovládaní prostriedkov slovenského spisovného jazyka vedie mnohých profesionálnych novinárov k nadmernému preberaniu módnych anglicizmov a amerikanizmov, ako aj bohemizmov, čím nepriaznivo ovplyvňujú najmä mladšiu generáciu, ktorá takto vyjadrovanie automaticky vníma ako štandardný prejav, a nie ako prehršok voči spisovnej slovenčine,“ konštatuje sa v správe. Nedostatky v jazykovej úrovni úrad-

nej komunikácie sú však aj na ministerstvách a ostatných ústredných orgánoch štátnej správy. Podľa rezortu kultúry treba hľadať príčinu v širších spoločenských súvislostiach.

■ POKRIVKÁVA VYUČOVANIE

Jednou z príčin je to, že na úrade prichádzajú absolventi stredných a vysokých škôl nedostatočne pri-

pravení v ovládaní spisovnej slovenčiny. Ministerstvá upozorňujú na klesajúcu úroveň vyučovania slovenského jazyka a na potrebu prijatia adekvátnych opatrení. Treba podľa nich obnoviť prácu s knihou – teda aby žiaci viac čítali, ale tiež pokračovať vo vzdelávaní v oblasti jazykovej kultúry i na vysokých školách.

Nielen človek človeku, ale aj človek materinskému jazyku býva vlkom.

VŠIMLI SME SI

Šok. Počas majstrovstiev sveta v ľadovom hokeji si už Slováci zvykli na to, že autá jazdia po mestách vyzdobené slovenskými vlajkami. Ale aby sa moderátorka športového spravodajstva objavila na obrazovke v outfitte pripomínajúcom vlajku cudzieho štátu, to sa ešte nestalo.

Moderátorka v americkej vlajke?

Jarmila Hargašová-Lajčáková si do relácie Góly body sekundy počas šampionátu v Bielorusku obliekla tričko, ktoré vzorom pripomínalo americkú vlajku.

Až donedávna jediným známym americkým vlastencom v médiách bol novinár Štefan Hrib. Ten sa k tomu bez okolov priznal, keď sa na televíznej obrazovke objavila americká vlajka v pracovni redakcie časopisu týždne, ktorého je šéfredaktorom. Týždenník vydáva súkromná akciová spoločnosť W Press, takže udalosť nezbudila väčší záujem médií. Keďže Štefan Hrib má v Slovenskej televízii pravidelnú diskusnú reláciu Pod lampou, Rada RTV: sa mala touto skutočnosťou zaoberať. A nielen preto, že vo verejnoprávnej televízii dostáva priestor protagonistu cudzích záujmov, ale aj preto, že sa z relácie stal klub súkromného týždenníka. Vedenie RTV: zrejme také „malíčkovské“ netrúpa. Či si outfitom moderátorky chcelo vyskúšať trpezlivosť divákov alebo zapáčiť sa Bielemu domu za oceánom, nevedno.

Slovenská televízia je zo zákona národná, kultúrna inštitúcia. Je nemyšliteľné, aby verejnoprávna televízia zabúdala na to, v akom štáte pôsobí, a provokovala vlastných občanov. To by mohla vedieť manželka ministra zahraničných vecí. Miroslav Lajčák však svoju manželku obhajoval neočakávaným spôsobom. Podľa neho mala oblečené normálne šaty vo farbách slovenskej trikolóry – biela, modrá a červená. Týmto vraj chcela vyjadriť podporu našim hokejistom.

(ez)

Porušenie rovnosti šancí v kampani do eurovoľieb S peniazmi sa dá skvelo manažovať

Variabilita volebných zákonov zneisťuje voličov a zainteresovaným dáva do rúk nástroj, ktorým môžu manipulovať s voličmi. Aj keď by nemali, lebo ak tak konajú, tak len s rizikom porušenia zákona. Tohto roku sú v Slovenskej republike trojaké voľby. Prezidentské a do Európskeho parlamentu máme za sebou, na jeseň nás čakajú komunálne.

Všetky sa od seba líšia. Kým v prezidentských si sbe volili jednotlivých kandidátov, v eurovoľbách politické strany. Generálny riaditeľ RTV: Václav Mika si však zákon vysvetľuje po svojom. Pred Radou RTV: vysvetľoval, prečo verejnoprávna inštitúcia nedovolila vystúpiť Mariánovi Kotlebovi v rámci predvolebnej diskusie k voľbám do EP. Podľa neho „zákon jasne hovorí, že nemôžeme poskytnúť vysielací priestor nikomu, kto nie je kandidát do EP“. Lenže zákon o voľbách do EP hovorí, že „Slovenský rozhlas a Slovenská televízia vyhradia a vysielateľ, ktorý má oprávnenie na vysielanie na základe licencie, môže

vyhradiť na politickú reklamu najviac 30 minút vysielacieho času pre kandidujúcu politickú stranu alebo koalíciu...“ a ten istý paragraf 19, ods. 4 zaväzuje vysielateľov k povinnosti „zabezpečiť, aby spravodajské a publicistické relácie boli vyvážené a nestranné“. Z citovaného zákona nevyplýva nijaká povinnosť pre vysielateľa, teda aj pre RTV:, poskytnúť priestor len kandidátovi do EP, ako to tvrdil Mika.

ČO INÍ NEPIŠU

O porušení rovnosti šancí pri voľbách do Európskeho parlamentu nenechala na pochybnostiach ani súkromná televízia TA3. Bolo sympatické, keď v prezidentských voľbách vytvorila priestor pre všetkých kandidátov na prezentáciu svojich predstáv o úlohe prezidenta v štáte. V eurovoľbách sa však otočila nestrannosť a nezaujatosti chrptom. Vybrala si len desať strán z dvadsiatich deviatich, teda iba tretine dala možnosť predstaviť víziu, s akou idú do eurovoľieb. A čo ešte

zvyrazňuje úmysel manipulovať občanov, boli politológovia v štúdiu, ktorí jednoznačne odporúčali voliť len z týchto desiatich kandidátov.

Bdiť nad dodržiavaním zákonosti v Slovenskej republike zo zákona prináleží prokuratúre. Zákon o prokuratúre v paragrafe 3 hovorí, že „prokuratúra chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, právnických osôb a štátu“. Rovnako zákon o verejnom ochrancovi práv dáva ombudsmanovi možnosti zasiahnuť, keď sú porušované práva občanov. Typickým príkladom porušenia zákona o nákladoch na kampani boli prezidentské voľby. Niektorí kandidáti sa ani neunúvali kamuflovať svoje výdavky. A prokuratúra sa tvárí, že problém nejestvuje. Peniaze v kampani, to je predsa korupcia, s ktorou všetky vládne garnitúry bojujú. Aspoň naoko. Občas sa verejnosť dozvie, že za úplatok vo výške pár tisíc eur stihajú občana. No korupčovníkom megarozmerov úsmev na perách nemrzne.

Eva ZELENAYOVÁ

V znamení politických posunov

Roman MICHELKO

Máme za sebou voľby do Európskeho parlamentu s historicky najnižšou účasťou v akýchkoľvek voľbách, a to trinásť percent. Zisk Smeru vo výške dvadsaťštyri percent možno považovať za neúspech. Neznamená to však, že toľko isto by dostal aj v parlamentných voľbách. Únava z vládnutia, politická zodpovednosť za všetko, čo sa v štáte udeje, a navyše denné nevyberavé útoky takmer všetkých médií – to všetko si vyberá svoju daň. Takže pokles preferencií je pochopiteľný. Cestou bude asi postupne zvyšovať svoj koalíčný potenciál.

Výsledok KDH sa dá interpretovať jednoducho. Jeho trinásť percent je logickým dôsledkom, a to kombináciou extrémne nízkej účasti, ako aj skalného voličského

jadra. Ak máte skalných voličov, ktorí prídu voliť za (takmer) akýchkoľvek podmienok a vaša konkurencia takých nemá, pri nízkej volebnej účasti vám to urobí výsledok takmer dvojnásobne vyšší, než je skutočná sila strany. SDKÚ potvrdila status skôr malej strany s baštou v Bratislave. Výsledky v tomto meste prekvapili len v tom, že voľby v nich nakoniec napriek tomu vyhral Smer so ziskom devätnásť percent. Prekvapilo, že súčasný podpredseda strany Ivan Štefanec napriek silnej kampani, ktorá mu bola šitá na telo, nemal na starého harcovníka Eduard Kukana, ktorý je starý nielen vekom (sedemdesiatpäť rokov), ale aj pôsobením v politike od roku 1998. V prípade OĽaNO sa ukázalo, že na to, aby sa niekto stal europoslancem, ne-

stačí byť bratrancom predsedu Igora Matoviča – Jozef Viskupič pohorel, ale kandidát musí byť známy aj ako jasný reprezentant istej agendy. Ukázalo sa, že OĽaNO má predovšetkým konzervatívnych voličov

KOMENTÁR

a oslovilo ich to, čo reprezentuje poslanec Branislav Škripek. Mimochodom, aj do NR SR sa prekrúžkoval z absolútne nezvoliteľného šesťdesiateho štvrtého miesta. Nová väčšina Nova svojim „úspechom“ rozhodne nedokázala svoju životaschopnosť. Tá by sa preukázala v priamej konfrontácii s Procházkovou Sieťou, ktorá nekandidovala, takže pohltenie jej elektorátu sa nekonalo. Ukázalo sa však, že spájať kovaných liberálov (Jozef Kol-

lár, Juraj Droba) s konzervatívcami (František Mikloško, Ondrej Dostál) nebolo dvakrát šťastné. Nakoniec vyhrala sympatická a ideologicky nie výrazne vyhranená Jana Žitňanská. Ak si Richard Sulík – ako predseda strany – skutočne uplatní mandát v Európskom parlamente, asi si „porieši“ svoju osobnú situáciu, ale bude to koniec SaS. Každému je jasné, že strana sa efektívne nedá riadiť z Bruselu a prenechať vedenie strany Martinovi Poliačikovi či Lucii Nicholsonovej znamená, že strana skôr či neskôr skončí. Samozrejme, ak by Sulík do Bruselu naozaj išiel, európsky troublemaker v pléne i kuloároch narobí nejaký ten vietor.

Slováci poslali do Európy aj obe menšinové strany. Dominanciu SMK nad Mostom – Híd opäť spôsobil faktor – skalní voliči. Most – Híd má pri štandardnej volebnej účasti určite viac voličov – vo voľbách s účasťou len tých najskalnejších zo skalných sú výsledky jednoducho skreslené. Predstava, že Slovenskú republiku v Európskom parlamente reprezentuje práve Pál Csáky, nie je

veľmi povznášajúca. Trocha prekvapujúce je, že stranická dvojka Mosta – Híd Zsolt Simon prepadol.

Národné strany prepadli. Ich výsledok je o to smutnejší, že uspeli hneď dve maďarské etnické strany. Na druhej strane si musíme uvedomiť, že kandidovali tri národné strany – Dankova, Slo-tova a Belousovej s volebných lídrom Sergejom Chelemendikom. Aritmetický súčet týchto subjektov bol jasne nad päť percent, čo znamená, že voličský potenciál by tu bol, a samozrejme aj vyššia volebná účasť skôr favorizuje Dankovu SNS. Výsledky volieb však jasne hovoria, že „národné“ strany majú problém. Skoro by sa až chcelo povedať, že nastal ten prvý čas, aby si vstúpili do svedomia a zjednotili sa. Aby potlačili svoje osobné ambície, prieky, politické ego, pochopili vývoj a prenechali stranické kormidlo mladším kolegom, ktorí by dokázali nájsť spoločnú národnú reč. Lebo takto budú končiť všetky národné subjekty aj v nasledujúcich voľbách – nejednotní a mimo správy vecí verejných.

Minútu po dvanástej, ale predsa

Ivan BROŽÍK

Slovenské národné noviny už nespočetnekrát venovali časť svojich stránok téme jazykových prehrškov či až jazykovej nekultúre na Slovensku. Robili tak v dobrom úmysle „zobudiť“ zodpovedné štátne inštitúcie, aby začali konať a najmä aby začali využívať znenie zákona o ochrane štátneho jazyka aj na sankcionovanie tých, ktorí ho z nevedomosti alebo ešte horšie – úmyselne nedodržiajú.

Už možno dva roky v našich novinách upozorňujeme na smutnú skutočnosť, že spisovný jazyk dávno nie je alfou a omegou jeho používateľov vo verejnoprávnom médiu. To by malo byť nepriamo – na základe iného zákona – práve šíriteľom a popularizátorom spisovnej podoby slovenčiny. O úrovni jazyka v súkromných médiách škoda hovoriť, ale tie si teore-

ticky môžu robiť, čo chcú, s vedomím, že musia očakávať sankcie zo strany štátnych inštitúcií. Lenže nie je nám známa nijaká doteraz udelená pokuta za nedodržiavanie kodifikovanej podoby slovenského jazyka. Neškolení,

POZNÁMKA

jazykovo takmer analfabetickí redaktori mnohých slovenských médií zanesli do našej slovenčiny smog krčmového slangu, miešaného s kalkom snobskej smotánky. Najmenej rušivo pôsobí to, že si málokto z nich robí problém z toho, že spôsob vyjadrovania v celoštátnom médiu nemôže byť rovnaký ako nárečová komunikácia. Či už prízvukmi, melodikou alebo aj slovnou zásobou. Oveľa závažnejšia je skutočnosť, že majiteľom médií

na Slovensku (a je úplne jedno či tlačových alebo elektronických) vôbec neprekáža, že ich zamestnanci používajú výrazy, ktoré slovníky spisovného jazyka označujú ako nespisovné, vulgárne či pejoratívne. Nedávny príklad moderátorky RTV., ktorá musela opustiť zamestnanie preto, že na svojom facebookovom konte zverejnila status obsahujúci minimálne vulgarizmy, je toho dôkazom. A je iba alibizmom RTV., že s ňou ukončila pracovnoprávny vzťah.

Samostatnou kapitolou je snobizmus vo vyjadrovaní sa mnohých novinárov. Myslia si, že ak do svojich článkov či reportáží vložia anglicizmy alebo nadmieru cudzích slov, budú „za múdrejších“. Nevedia, že skutočne múdry človek ich oprávnene považuje iba za hlupákov. Je naozaj najvyš-

ší čas, že Rada pre vysielanie a retransmisiiu vyslala veľmi dôrazný signál, na ktorý ministerstvo kultúry reagovalo predložením správy o stave slovenského jazyka priamo členom vládneho kabinetu. V tejto súvislosti treba členom tejto rady vysloviť uznanie a poďakovanie. A je už na prvý pohľad zjavné, že jej súčasťou sú aj bývalí novinári, pre ktorých používanie spisovného jazyka a ochrana jeho čistoty bola popri poskytovaní korektných informácií najvyššou prioritou ich celoživotného poslania. Slovenské národné noviny naozaj so zadosťučinením zaznamenali najnovšiu kritiku na adresu mediálnych používateľov slovenského jazyka. A takisto sa pripájajú k výrokom odborníkov o tom, že nie iba nová elektronika bude znamenať revolúciu vo vzdelávaní. Tou skutočnou revolúciou v školách by bolo, ak by ich žiaci boli opäť motivovaní zaujímať sa o literatúru, rozumieť písanému slovu, a najmä vedieť ho používať v spisovnej podobe. Je najvyšší čas skončiť so šírením fámy o zlatom telati v podobe znalostí anglického jazyka alebo ešte horšie akejsi „američtiny“.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

OSUDOVA' JAR 2014 (TROJTROJKOVA')

3,33%
HLASOV PRE HRUŠOVSKĚHO

3,33 min.
PRED KONCOM ZÁPASU GÓL JAĞRA

333
KANDIDAŤOV DO EURÓPSKEHO PARLAMENTU

AKO BOLO, ČO BOLO

Eurovoľby sú za nami. Dopadli, ako dopadli. S určitostí si po nich môžeme povedať, že sa nie nadarmo hovorí: Keď sa stretnú traja Slováci, založia štyri strany. Ak niekto povie, že to tak nie je, nech si opäť preštuduje zoznam strán, ktoré sa uchádzali o priazeň voličov v eurovoľbách. V každom štáte sa bez problémov hovorí o dôležitosti národnoštátnych záujmov. Len u nás na Slovensku národné záujmy nie sú v móde. Možno aj práve preto sa do eurovoľieb nahrnulo rekordné množstvo národných a pronárodných a tváriacich strán a stráničiek. Niektoré z nich už roky sťahujú na seba nula celá nula a pol percenta voličských hlasov. Iné vznikli čerstvo. Založili ich celebrity, čo sa roky živili politikou, a v poslednom čase im to prestalo vychádzať. Prečo to urobili? Pre vidinu europoslanskeho megaplatu, ktorý si už niektorí z nich

užili? Naozaj si naivne mysleli, že sa k nemu dostanú, alebo bolo ich cieľom len stiahnuť časť hlasov, ktoré komusi budú chýbať?

O Lenonovi, lenonkoch a lenoníkoch

Peter VALO

Svojho času sme tu mali jedného veľmi populárneho politika, ktorému zo žartu hovorili Lenon. Prezývka vznikla zásluhou megaplagátu, na ktorom bolo napísané LEN ON TO DOKÁŽE. Bol pohotovú rečník, mal fotografickú pamäť, celkom slušne vedel hrať politický šach a keď bolo treba, dokázal si prisvojiť aj cudzie myšlienky, a keď bolo treba, založil štát. Mal obrovskú popularitu, ale chcel vytvoriť domácu aristokraciu, a to mu vykrútilo krk. Pre túto víziu ho obklopila svorka chamtivých

riteľne zbohatli, sa neskôr stali jeho najzúrivejší odporcovia a radi prispeli k tomu, aby sa k moci dostali tí, čo tento štát ani nechceli. Na Lenonov chrbát sa potom skydli čertoviny jeho niekdajších spolupracovníkov.

Eurovoľby boli lakmusovým papierikom, ktorý ukazuje smutnú situáciu v slovenskom národnom hnutí. Máme desiatku už ani nie Lenonov, ale len „lenonkov“ či skôr „lenoníkov“. Každý sa trieska do prs, že „len on to dokáže“, a „len on je ten najlepší Slovák“.

Všetci sú presvedčení, že „lenoni“ so svojim najbližším okruhom ľudí majú právo na rozum a fungovanie vo veľkej politike. Podaktorí kritizujú Maďa-

rov, keď presadzujú svoje národné záujmy a národnú identitu. Namiesto toho by sa mali od nich učiť. Mohli by sa zamyslieť nad taktikou maďarských politických strán, ktoré pri posledných prezidentských voľbách urobili na našom juhu tichú, ale účinnú kampaň z domu do domu. Urobili ju bez veľkého vresku, aby ním nebudaj slovenských voličov nevyplašili a neaktivizovali, a v našich prezidentských voľbách levím podielom prispeli k zvoleniu pre nich vhodného kandidáta.

Pri každej príležitosti argumentujeme historickou legendou o Svätoplukových prútoch. Boli tri. A neboli to prúty, ale konáre, aj tak sa po jednom dali polámať. Túto legendu si pripomíname asi zbytočne, lebo stráničky, ktoré sa hrnuli do eurovoľieb, sú zväčša iba prúty. Zafúka vetrik a ohnú sa, ako keby ich nebolo. Žeby sa tu naozaj nenašiel človek zmierovateľ, ktorý by ponúkol priľahlivú národno-štátnu víziu a spojil večne rozvadené hlúčky? Veď aj Hlinka s Rázusom mali v niektorých veciach rozličné názory, ale pre potreby národa a v jeho záujme si dokázali na zvolenskom námestí podať ruky.

Blížia sa ďalšie voľby. Bože, daj, nech konečne príde nejaká osvietená hlava, ktorá by z tých prútov a prúťkov uviazala metlu – a prútená metla, to je už iná káva ako ľahko ohýbateľné a zlomitelné prúty. Poriadna metla, ktorá by najprv pozametala pred vlastným prahom.

SEBAOBRAHA

„Zobudiť sa o 4.30 na to, že si myslíte, že vám padá strecha na hlavu, a to pritom nejaký nedonosný, smradľavý cigáň vám z domu kradne 4-metrovú odkvapovú rínu, je také slovenské. Prečo ‚toto‘ nemôžeme my poľovníci strieľať podobne ako škodnú? A nech mi nikto nehovorí, že som rasista. Lebo mu niečo rozkúšem!“

Môže byť status trestný čin?

Takto si pred časom vyliala externá redaktorka a moderátorka športu RTVS Kristína Kormúthová zlosť na Facebooku. Vzápätí sa do nej pustili diváci televízie a tiež známe rómske osobnosti na čele s Cigánskymi diablami – Anitou Soul, Igorom Kmeťom či Rytmusom. Ten slová moderátorky komentoval, že vraj „Hitler by z nej mal veľkú radosť“. Netrvalo dlho a redaktorka si svoj prešlap uvedomila. Status zo sociálnej siete vymazala, ale bolo neskoro. Mohla vedieť, že za svoje vyjadrenie bude pykať? Stalo sa...

„S moderátorkou pani Kristínou Kormúthovou sme vzhľadom na vzniknutú situáciu ukončili zmluvnú spoluprácu,“ uviedla hovorkyňa RTVS Dominika Šulková. Samotná moderátorka zrejme takýto tvrdý verdikt nečakala, pretože po svojom prepustení z RTVS priznala: „Zrútil sa mi celý svet.“ Teraz už bývalú moderátorku zaskočila aj rýchlosť, s akou celý incident v RTVS vyriešili. „Úprimne sa ospravedlňujem za toto unáhlené vyjadrenie, ktoré vzniklo v afekte,“ bránila sa Kormúthová.

Verejnosť sa po tejto príhode pýta, či môže byť status na sociálnej sieti trestným činom. Právnici tvrdia, že: Nežiaduce správanie je označiť prejavene subjektívne, hrubé a urážlivé verbálne a neverbálne prejavy (tlačové – printové, obrazové a zvukové, resp. ich kombinácia, elektronické a pod.), ktoré samostatne alebo dohromady môžu u príslušníka takejto skupiny, ktorému sú určené, vyvolať poníženie a urážku. Urážlivosť prejavu môže vyplývať buď z obsahu a zo spôsobu prednesu alebo z jeho vykonania či iných okolností, za ktorých bol tento prejav urobený. Z uvedeného teda s určitou istotou vyplýva, že aj prejav účinný na sociálnej sieti je nutné podradiť pod vyššie uvedené kritériá.

V danom prípade môže pôvodcovi tohto prejavu hroziť posúdenie jeho prejavu ako konania, ktoré naplnia skutkovú podstatu trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia, za ktorý hrozí trest odňatia slobody na jeden až tri roky. V prípade, ak by daný prejav bezprostredne smeroval k podnecovaniu násilia, hrozilo by aj naplnenie skutkovej podstaty trestného činu podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti, za ktorý hrozí trest odňatia slobody až na tri roky.

V prvom rade by si ľudia mali uvedomiť, že akýkoľvek ich prejav na sociálnej sieti je verejne dostupný, a teda je to prvok verejného prejavu a následne sa nedá len tak ľahko zobrať späť bez zanechania dôkazného prostriedku. Pri takýchto prejavoch je teda nežiaduce vyjadrovať sa hanlivo alebo urážlivo k akejkoľvek etnickej, národnostnej skupine alebo menšine. Opačné konanie nie je a ani nemôže byť spoločensky akceptované. Samozrejme, človek, ktorý je nahneván a nepáči sa mu čokoľvek v jeho okolí, môže prejaviť svoj názor, ale musí to byť kultivované a v medziach zákona.

Robert LANDIS

Jeden z najmladších poslancov parlamentu vyvíja najviac iniciatív

Otto Brixi stojí na strane zraniteľných

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: (ib)

Poslanec za Smer-SD Otto BRIXI sa netají tým, že je úplne zbytočné pokúšať sa u neho ako u poslancu získať nejaké neštandardné výhody. Tak isto odmieta byť prostredníkom lobbingu. Ak by ponuky lobistov prijal, mohol by si vraj „na Kostarike pofajčievať cigary a mávať s kľúčmi od nejakého drahého športiake“. Týmto obrazom chce naznačiť, že v politickej službe nevidí prostriedok, ako sa dostať k osobnému bohatstvu.

• Ako politik tvrdí, že by sa musel spreneveriť Bohu a svojim zásadám, pre ktoré išiel do politiky, ak by svoj osobný prospech predradil pred povinnosť a korektnosť poslanca parlamentu. Ako sám hovorí, v politike je od svojich osemnástich rokov.

„K politike som privoňal už na strednej škole ako člen študentského parlamentu. Už vtedy ma oslovovali myšlienky sociálnych demokratov, preto som sa začal aktivizovať v Smere,“ povedal už dávnejšie. Preto neprekvapuje, že spolu s poslancom Antonom Martvoňom (oba za SMER-SD) predkladajú na rokovanie národnej rady Slovenskej republiky také návrhy zákonov, ktoré majú za cieľ chrániť – najmä ekonomicky – tú časť obyvateľstva, ktorá len ťažko bez pomoci iných vie odhadnúť riziká narábania s vlastnými peniazmi. Slovenské národné noviny mu položili nasledujúce otázky.

• V televíznych prenosoch z rokovania parlamentu dosť často pôsobíte ako živel, „veľká voda“.

ktorá so sebou berie všetko, na čo narazí. Vaše prejavy pred plénom sú často emotívne, burcujúce. Zvyčajne prítomných v sále „zobudia“.

Aj keď sú mnohé moje názory, ako aj prístup k parlamentnej práci povedzme aj pre môj vek odlišné od mnohokrát zaužívaných metód či pohľadov parlamentných kolegov, usilujem sa túto mladickú odlišnosť premeniť na výhodu, pomocou ktorej sa snažím kolegov motivovať a presvedčať a sám sa pritom od nich ich odbornosti a znalosti učím a prihladať na ich nemalé politické, ako aj životné skúsenosti.

• Ste vekom jeden z najmladších poslancov v NR SR, no vaše zákonodarné iniciatívy sa orientujú najmä na ochranu tej vekovej skupiny obyvateľstva, ktorá má neraz sťažené možnosti rozoznávania reality a predvídania nekalých praktík.

Súčasný stav ochrany starších občanov spotrebiteľov je aj po našich zásahoch proti nepocitívny predajcom tovarov či služieb – takzvaným „šmejdóm“, ako aj proti úžerníckym spoločnostiam poskytujúcim úvery za neúnosné úroky nepomerne lepší ako bol. Prinesie pozitívne svetlo sociálnej, právnej, no i spoločenskej ochrany do života státisícov občanov Slovenska, ktorých sa spotrebiteľské úkony dotýkajú v každodennom živote. Určite však aj vzhľadom na vyvíjajúcu sa legislatívu a protispotrebiteľské aktivity na našom trhu nepovažujem celý segment spotrebiteľskej ochrany za dokonalý. Preto robíme všetko preto, aby sme ho konkrétnymi novými zákonmi či novelami na každej parlamentnej schôdzi v prospech občanov zlepšili.

• Problém môže nastať, keď akokoľvek dobrá a prospešná iniciatíva narazí na a priori stranický odpor z prostredia opozície. Hoci – aj jej poslanci majú nepochybne ochranu spotrebiteľa medzi svojimi prioritami. Nemrzí vás to?

Parlament je miesto, kde sa stretávajú rôzne názory, pohľady, ale aj iniciatívy, a preto mi neprislúcha hodnotiť aktivitu jednotlivých kolegov, ktorá zákonite nemusí byť iba legislatívna, ale aj regionálna a miestna – takú objektívne na rozdiel od občana v „teréne“ posúdiť neviem.

• Ďalšou oblasťou vášho záujmu je právo a spravodlivosť

ako taká – to už smerujeme do radov justície.

Na májovej schôdzi by sme sa kolegom Martvoňom chceli pokúsiť novelizovať justičné zákony, ktoré prispejú k lepšej a efektívnejšej možnosti práva občanov na súdoch. Do prvého čítania máme pripravenú aj novelu zákona o bytoch, ktorá by mala systémovo ochrániť vlastníkov bytov pri obnovách a rekonštrukciách bytových domov tak, aby sa nestali obeťmi netransparentných a predražených projektov a zámerov, ktoré nebudú vedieť z objektívnych sociálnych, ako aj zo spoločenských dôvodov splácať.

• A ešte raz k vášmu mierne svojskému rebelskému prejavu. Sú v radoch opozície takí vaši parlamentní kolegovia, s ktorými si viete predstaviť konštruktívny pracovný dialóg?

Samozrejme, tak ako dokážem mať dobré vzťahy s parlamentnými kolegami vo všetkých stranických zoskupeniach, tak sa usilujem byť otvorený aj akejkolvek zmysluplnej odbornej a nepopulistickej spolupráci, ktorej výsledok bude využitý na zlepšenie života obyvateľov Slovenska.

Bronzový reliéf Adely Ostrolúckej

Drahoslav MACHALA

V roku 2004 som sa po ceste do Banskej Bystrice zastavil v Ostrej Lúke. Pri základoch evanjelického kostola, ktorý v apríli 1945 odstrelili ustupujúci Nemci, som našiel betónový reliéf o tom, že je tu pochovaná Adela Ostrolúcka. Povedal som si, že by si zaslúžila peknú bronzovú bustu alebo aspoň reliéf. A požiadal som vtedajšieho ev. biskupa Západného dištriktu Ivana Osuského, aby sme si jej stoosemdesiate výročie narodenia 31. marca 2004 v Ostrej Lúke pripomenuli. V prejave, ktorý som v miestnom kostole mal, som navrhol, aby sme sa pokúsili o finančnú zbierku na takýto bronzový reliéf. A zložil som hneď dvesto korún na stoličku. Pridali sa ďalší a základ zbierky okolo tisícpäťsto korún bol na svete. Zbierku a prispievanie na ňu sme potom sledovali v matičných Slovenských národných novinách. Zbierka sa rozrástla najmä zásluhou vtedajšieho prezidentského kandidáta Eduarda Kukana, ktorý venoval rovno štyridsaťtisíc korún. A pridali sa k nemu moji rodičia zo Zemianskeho Podhradja (Ing.

Stanislav Zamec, manželka Rýdzí, Anna Berková a Ján Jurák), kde vlastne v kaštieli Ostrolúckovcov pri návšteve svojho brata Samuela Ludovít Adelku Ostrolúcku spoznal.

Spomínam si s veľkou úctou na pani Grétu Ciasnochovú z Kropáč, ktorá z každého svojho mesačného dôchodku posielala na zbierku po dvesto korún, na pani Máriu Šoltésovú, ktorá poslala dvetisíc korún, na ma-

O ČOM JE REČ

ku herca Dušana Jamricha Máriu a jej päťsto slovenských korún či Irenu Barovičovú z Ružomberka, ktorá poslala sedemstopäťdesiat korún. Pani Anna Bartošová z Ostrej Lúky venovala tisíc korún. Spoločenstvo evanjelických žien z Nitry prispelo tisíc korunami a Miestny odbor Matice slovenskej z Nových Zámok tritisíc korunami. Aktívne pri finančnej zbierke pomáhal aj študent Jozef Melicherčík z Detvy.

Prečo niektorých z týchto dobrovoľných darcov spomínam? Lebo bez nich by nebolo bronzového reliéfu Adely Ostrolúckej,

ktorý sme práve 17. mája 2014 popoludní pred Obecným úradom na Ostrej Lúke odhalili. Autorom bronzového reliéfu je akademický sochár Marián Polonský. A vydaril sa mu skutočne nádherne. Chcem sa aj teraz po desiatich rokoch od vzniku zbierky poďakovať bývalej starostke Ostrej Lúky Mirke Bučanovej a aj súčasnému starostovi obce Jurajovi Jelokovi: obaja pochopili, že iba kontinuita môže pomôcť tomu, aby sa tento môj tajný sen splnil. Na odhalení bronzového reliéfu Adely Ostrolúckej sa zúčastnil aj europoslanc Eduard Kukan a poslanec NR SR Jozef Mikuš a Ludovít Kaník. Dedina Ostrá Lúka získala novú krásnu dominantu popri nádherne zrekonštruovanom obecnom úrade. Bol som si v ten deň v otvorenej hrobke pozrieť aj pietne miesto, kde leží Adela Ostrolúcka. Som rád, že konečne si aj Slovensko uctilo túto, pre Ludovíta Štúra vzácnu ženu. V Rusku je a bolo prirodzené, že si ctíli Puškinovu lásku Natáliu Gončarovovú, pre ktorú padol v súboji. A Nemci sa nerozpakovali postaviť v Marián-

skych Láznach bronzovú bustu mladej sedemnásťročnej dievčiny Ulrike von Lewetzovej, ktorá sa stala múzou veľkého nemeckého básnika Johanna Wolfganga Goetheho pri jeho pobyte v Mariánkach...

Verím, že sa vedeniu Ostrej Lúky podarí opraviť a zmysluplným obsahom naplniť aj kaštieľ šľachtickej rodiny Ostrolúckovcov, kde počas tejto slávnej bola pekná výstava o tomto šľachtickom rode. Žiaľ, Adela Ostrolúcka zomrela v roku 1853 počas infekčnej choroby týfusu. Ludovít Štúr jej do pamätníka v roku 1852 práve pri návšteve Viedne napísal krátky zápis v poľštine. Slovenský spisovateľ Ivan Stadrucker má zásluhu na tom, že sa tento pamätníček Adely Ostrolúckej zachoval, a prisľúbil mi, že do Slovenských národných novín o tom napíše svoje svedectvo. Ludovít Štúr, ktorého dvojsté výročie narodenia si pripomenieme po celý rok 2015, sa stal poslancom na uhorskom sneme za kráľovské mesto Zvolen práve aj zásluhou Mikuláša Ostrolúckeho – Adelkinho otca. Aj vtedy chcel otec pomôcť nádejnému zaťkovi, a tak aj ku šťastiu svojej milovanej dcéry. Milí slovenskí vlastenci, ak vás cesta zavedie do Ostrej Lúky, neobidte bronzový reliéf s podobou Adely Ostrolúckej!

Vysoké Tatry po desaťročí – november 2004 a máj 2014

Po víchrici opäť zničené lesy a doprava

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Emil SEMANCO

Pol roka chýbalo do smutného desaťročného výročia veternej kalamity, ktorá 19. novembra zničila väčšinu tatranského lesa, a zrazu sa ničivá sila prírody v polovici tohtoročného mája ukázala opäť vo svojej najhoršej forme. Výsledkom víchricy, ktorá spolu s ostrými búrkovými dažďami zbičovala nielen územie Tatranského národného parku, bolo to, že od Podbanského po Vyšné Hágy si doslova ľahol aj zvyšok smrekového lesa, ktorý prežil víchricu pred desaťročím. Navyše tentoraz vietor polámal, či vytrhol z koreňov aj nový zmiešaný listnato-ihličnatý porast.

Popadané stromy na Ceste SNP pre motorové vozidlá, ktorá lemujú celé naše veľhory cez jednotlivé osady mesta Vysoké Tatry, a rovnako na trati Tatranskej elektrickej železnice znemožnili dopravu na dlhých takmer štrnásť dní. Prác na odstraňovaní kalamity bolo neúrekom, pracovníkov zasa málo. Kamióny naložené spracovanými kmeňmi stromov jazdili cez Tatry podobne ako pred desaťročím veľmi husto. Podobne husto lietali aj vrtuľníky monitorujúce rozsah škody nad Tatrami aj príslahým okolím.

MONITORING ŠKÔD

Mladé lesné porasty, ktoré vznikli po kalamite v roku 2004, boli teraz v oblasti Smokovcov poškodené na ploche približne tridsať hektárov. Situáciu priamo na území Tatranského národného parku (TANAP) zmonitorovali

pracovníci rezortnej organizácie Ministerstva životného prostredia SR – Štátnej ochrany prírody SR (MŽP SR) a Správy TANAP-u.

Minister životného prostredia Peter Žiga po májovej veternej smrťi potvrdil, že súčasné škody najmä na turistických chodníkoch sú porovnateľné s ničivou kalamitou z 19. novembra 2004. „Čo sa týka škôd na turistických chodníkoch a cestách, sú porovnateľné s rokom 2004. Vyzerá to tak, že epicentrum kalamity bolo vo Vyšných Hágoch, a to, čo ostalo z lesa po kalamite v roku 2004, bolo zničené a poškodené teraz. Táto veterná kalamita síce napáchala na porastoch menšie škody ako vtedy, podľa prvých odhadov to predstavovalo približne osemdesiat tisíc kubických metrov, čo je asi stotisíc stromov, ale škody na turistických chodníkoch, cestách a možnostiach dopravy v rámci Tatier

sú porovnateľné,“ vyhlásil minister Žiga, pričom informoval, že v epicentre bola rýchlosť vetra porovnateľná s tou pred desaťročím.

V Tatrách bolo aktuálnou prioritou čo najskoršie prerezanie a uvoľnenie neprejazdných ciest medzi Vyšnými Hágami, Štrbským Plesom a Podbanským. Cesta nemohla byť sprejazdnená pre verejnosť ešte ani po štrnástich dňoch.

POŠKODENÉ ÚZEMIA

Veľmi poškodené boli aj porasty v Chočských vrchoch, ktoré sú kompetenčne súčasťou územia TANAP-u ako najstaršieho národného parku na Slovensku. Vietor aj tu po sebe zanechal nepriechodné cesty a turistické chodníky. V lipoťskej časti Západných Tatier boli najviac postihnuté lesné porasty v Národnej prírodnej rezervácii Suchá dolina (zhruba päťdesiat tisíc kubických metrov) a v oblasti Podbanského v Tichej aj Kôprovej doline (asi dvadsať tisíc kubických metrov). V oravskej časti Západných Tatier vietor najviac škody spôsobil v oblasti Habovky a Zverovky (približne tridsaťsedem tisíc kubických metrov). Priamo vo Vysokých Tatrách boli veternou kalamitou najviac zničené lesné porasty v oblasti Vyšných Hágov (štyridsať tisíc kubických metrov). Námestník riaditeľa Štátnych lesov Tatranského národného parku Marián Šturcel však zdôraznil, že ide len o prvý odhad spôsobených škôd

mimo bezzásahového územia národného parku.

ČO S DREVOM?

Vyvstáva otázka, čo bude ďalej s kalamitným drevom. „Máme jasný záujem na tom, aby sa táto strategická surovina spracovala v prvom rade v domácich spracovateľských kapacitách, aby sa s ňou nekupčilo a nevyvážala sa do zahraničia. Robíme tak aj napriek ťažkej situácii na trhu s odbytým rezivom, ktorej znakom je momentálny nedostatok zásob dreva na skladoch. Ponúkame spoluprácu vo všetkých lesníckych činnostiach a deklaruje aj záujem o odkúpenie drevnej hmoty,“ uvádza sa vo výzve, na ktorej sa zhodli členovia Zväzu spracovateľov dreva (ZSD) SR. Tí tiež požiadali listom ministra pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Ľubomíra Jahnátka, aby sa zasadil za uplatnenie princípu dodávok dreva v zmysle prijatého Národného programu využitia potenciálu dreva v SR, ktorý reflektuje prosperitu lesnícko-drevárskeho komplexu na Slovensku. Podľa informácií od jednotlivých obhospodarovateľov lesných pozemkov z celého Slovenska určili prvotný rozsah kalamity na približne až štyristodvadsaťšesť tisíc kubikov dreva v rôznych územiach štátu.

MIMORIADNA KALAMITA

Postup odstraňovania škôd a následkov veternej kalamity má ministerstvo životného prostredia koordinovať s ministerstvom pôdohospodárstva. „Kalamita sa netýka len Vysokých Tatier, ale aj iných oblastí Slovenska, určite budeme koordinovať vzdušný monitoring. Spoločne budeme musieť pripraviť aj správu pre vládu, aby sme vedeli koordinovať spoločné opatrenia a aby vláda k nim vedela jednoznačne zaujať stanovisko,“ povedal minister Žiga.

Minister vyzval verejnosť, aby rešpektovala pokyny a zbytočne nechodila do lesa, pretože turistické chodníky sú nebezpečné.

POZNÁMKA

Účasť na eurovoľbách bola opäť veľmi nízka – nie iba u nás. Občanov členských krajín Únie európsky parlament za celé tie roky nepresvedčil, že rozhoduje o ich osudoch, zápasí za ich dobro alebo aspoň zreteľne ovplyvňuje ich život. Pod Európskou úniou či Bruselom si ľudia viac predstavujú aktivity jej komisárov, a najmä rozhodnutia obrovskej mašinérie bruselskej byrokracie s príkazmi prírode na rovné uhorky a rovnako dlhé mrkvy.

Niet sa ani čomu čudovať...

Na všemocných úradníkov však obyčajný Európan nemá nijaký vplyv. Ani obratní kandidáti jednotlivých krajín ho o niečom inom nevedeli presvedčiť. Vlastne sa o to ani nepokúšali, aspoň u nás určite nie. Takže sa nečudujeme.

Takmer rovnako vážnym motívom nezájmu bežného človeka o tom, kto ho bude zastupovať v európskom sneme, čo sa nezmyselne sťahuje z Bruselu do Štrasburgu a späť (a čo stojí milióny ročne), je trvalá antipatia voči rozmerom bruselských a štrasburských úradov, sekretariátov, tmočnických a prekladateľských štábov, ich servisu a technických služieb... Navyše s rozprávkovými platmi, pri ktorých je štyristo eurová pláca kvalifikovanej slovenskej robotníčky – nehovoriac už o Rumunke alebo Bulharke – priam neskutočnou almužnou.

Aj v Bruseli ryba smrdí od hlavy. Platy najvyšších predstaviteľov EÚ sa nastavili tak, aby sa vyrovnali mzdám špičkových manažérov vo veľkých spoločnostiach – a na to zrazu pristali aj súdruhovia – reprezentanti alebo bývali reprezentanti labouristov i socialistov.

Predseda Európskej komisie, v mladosti maoista, bojovník za úplnú rovnosť ľudí, potom predseda Portugalskej komunistickéj strany pracujúcich J. M. Barroso poberá ročne vyše milión eur, z toho je asi tristo tisíc mzda, zvyšok nezdaňovaná úhrada osobných nákladov. Približne o dvetisíc eur ročne menej má nenápadný predseda Európskej rady Herman van Rompuy, ktorý v dôchodkovom veku (66) poberá ročne dvesto deväťdesiatosem tisíc eur a má hradené náklady (necelých štyristo tisíc eur). Málokto vie, že je lyrickým básnikom, píše minipoeziu na spôsob japonských hai-kai (jednoveršových básní) alebo čínskych štvorverší. Predstaviteľ európskych socialistov a doterajší predseda Európskeho parlamentu Martin Schulz má ročný plat dvesto šesťdesiat tisíc eur a úhradu nákladov. Mimochodom, už platový sadzobník EÚ podceňuje úlohu parlamentu, lebo európski komisári (čosi ako ministri národných vlád) majú zreteľne viac – komisárka pre zahraničie Catherine Ashtonová, doma tiež ľavičiarka, labouristka, má ročný plat – okrem náhrad – dvestoosemdesiatjedem tisíc eur, pričom je aj doživotnou členkou britskej Snemovne lordov.

Takže sa veľmi nečudujeme, ak sa slovenskí pracujúci, ani slovenskí dôchodcovia, ba ani slovenskí vysokoškolskí študenti nehrnú pred pár dňami k volebným urnám.

(jč)

- Pokojné prostredie Stupavy vhodné aj pre rodiny s deťmi
- Priamo v areáli detského ihriska a športoviska
- Príroda aj kompletná občianska vybavenosť na dosah

www.zipava.sk

- Výborná poloha s rýchlou dostupnosťou centra Bratislavy
- Výnimočná architektúra komplexu a flexibilné zmeny interiérov jednotlivých bytov a apartmánov
- Obchodné a kancelárske priestory na prenájom

www.vienna-gate.sk

- Moderné bývanie v americkom štýle
- Všetko pre aktívny život s priateľmi
- S výhľadom na dominanty hlavného mesta

www.americkebyvanie.sk

ZIPP BRATISLAVA, spol. s r. o., je spoločnosť s viac ako 50-ročnou tradíciou v stavebnej výrobe. V roku 2004 sa stala súčasťou európskeho stavebného koncernu STRABAG.

- Dodávka a realizácia na kľúč
- Realizácia inžinierskych stavieb
- Výroba a montáž prefabrikovaných konštrukcií
- Rekonštrukcie historických a pamiatkovo chránených stavieb

www.zipp.sk/development

zipp

Keď M. SARVAŠ vytiahne päty z toxického prostredia, dostáva krídla O Tublatanke, Berlíne a iných láskach

„Som doma medzi bežnými ľuďmi, nie medzi smotánkou,“ tvrdí Martin SARVAŠ, vyštudovaný architekt v odbore urbanizmus a mestské plánovanie, známejší ako textár, manažér, moderátor, diplomat v odbore kultúry. Pred pár dňami mu vyšla elektronická kniha s názvom Zatiaľ všetko.

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: archív SNN

• **Tento rok máme štvrtstoročie od zmeny politického režimu. Čo ste si vy ako manažér, textár, a teda jeden z členov skupiny Tublatanka predstavovali, že sa zmení, keď odide „komunista“?**

Tešil som sa najmä na slobodu slova a možnosti cestovať. Cestovanie sa mi splnilo vrchovato. No s tým, ako je ťažké mať tu iný než práve prevládajúci, väčšinový názor sa stále neviem zmieriť. Socializmus konca osemdesiatych rokov bol výrazne iný ako povedzme začiatok alebo koniec sedemdesiatych rokov. Môj otec bol presvedčený komunista od povstania, v roku 1968 bol riaditeľom rozhlasu na Slovensku, zachoval sa čestne a statočne, takže ho zo strany vyškrtli pri previerkach. Napriek tomu nikdy tým myšlienkam neprestal veriť a v roku 1989 mi povedal: Len nie kapitalizmus! Vtedy som sa mu v duchu smial, dnes si na tie slová pomaly denne spomínam.

• **V novembri 1989 ste ozvučovali aparatórou bratislavské Námestie SNP – dejisko verejných zhromaždení. S ľuďmi ako Karel Kryl ste vlievali nádej a energiu do stotisícového davu, ktorý spontánne spieval refrén vášho textu Pravda víťazí!**

Veľmi vtedy rezonovala aj skladba Loď do neznáma, ktorá rok ležala v rozhlase a neskôr sa vyšílať. Odznala prvýkrát práve 17. novembra ráno. Zvláštne... Ja som potom prepísal na papier text, tajne sme ho masovo rozmnožili a rozdali ľuďom na námestí. Potom som text prečítal do mikrofónu. Prekvapene som sledoval tribúnov novembra, ako trpeli, že sa im niekto votrel do dramaturgie.

• **Podľa vás, čo víťazí teraz, ak už vieme, že pravda to zväčša byť nemôže?**

S nadsadením sa dá parafrázovať, že pravda síce priebežne stále vedie a ako keby víťazí, ale nakoniec vždy prehrá.

• **V Bratislave občas vidno chlapa, čo nemá na suchý rožok, ale spieva si text, ktorý je**

tiež z vášho pera: „Som, áno som horľavý, na tele pália ma lúče žeravé, a ja to viem, pokiaľ žijem, to znamenie neopustím. Som dieťa plameňom, cestu vám osvetlím, zmriem až s nádejou, až posledný!“

Rád by som takého človeka stretol, vyhladávam ich, som stále doma viac medzi bežnými ľuďmi ako medzi smotánkou. Adresáti mojich textov a skladieb zväčša neboli na slnečnej strane života, ale vtedy sme si nevedeli predstaviť, aké nedôstojné formy existencie a zarabania na obživu tu zažívame.

• **Ako hľadáte na znehodnocovanie až nulovanie tradičných hodnôt slovenskej kultúry?**

Treba povedať, že na tom má aj, ako vždy v slovenských dejinách, veľký podiel samotná slovenská kultúrna elita. Opäť ako v devätnástom storočí je módné pretkávať slovenčinu cudzojazyčnými vsuvkami, ak chce človek vyzerať moderný. Vlastenectvo je smiešne, televízny program Milujeme Slovensko je holandská licencia a človek sa nestačí čudovať, kto všetko za honorár miluje to „zadubené Slovensko“, ktoré sa vraj nikdy nemalo odtrhnúť od Čechov, krajinu, v ktorej sa vraj nedá žiť, mladí utekajú atď.

• **Kedysi ste s Tublatankou použili tradičné ľudové prvky krojov a malo to úspech. Dnes by ste ako kapela „Bačovia“ asi neprešli cez tie nespočetné súťaže o talenty, faktoroch a superstar...**

Skutočný talent musí byť v opozícii voči tým porotám, mal by ich vysmiať, a nie tam trápne postávať, keď ho grilujú, a ešte si aj zatlieskať, keď ho nepustia ďalej. Keď mala mať v STV premiéru prvá Superstar, zavolať si ma pán Para od vtedajšieho riaditeľa STV Rybníčka. Všetkým, čo sme robili programy na piatok večer, oznámil, že musíme dať priestor pre Superstar. Ja som vtedy produkoval reláciu Chalupárium, Miško Dočolomanský ako moderátor bol po operácii pľúc, ale poctivo robil. Nepomohlo nič. Zrazu každé leto tie naše „nevhodné relácie“ reprizujú, lebo z tých

tisíc hodín Superstar nemôžu nič reprizovať pre katastrofálne výkony, SMS hlasovanie atď. STV navyše dostala astronomické pokuty. Rybníček namiesto trestnej zodpovednosti a morálneho prania sa stal primátorom Trenčína. Inak, samotného folklóru vo verejnoprávnej RTVS ani tak málo nie je, ale chýba vlajková loď, veľký hudobno-zábavný program v sobotu večer aspoň raz za mesiac ako vo všetkých okolitých krajinách.

• **Ako by ste nazvali ten systém, ktorý sa tu udomácnil aj v kultúre? Konzumizmus? Konzumný rock?**

Ťažko je hodnotiť po toľkých rokoch, navyše ja nie som už tak úplne zainteresovaný. Je však isté, že slovenský pop bol vždy gitarovejší, rockovejší a rock zasa konzumovateľný, nevyučoval sa niekde na okraj. Nemali sme nikdy ako v Čechách ten úplne priblížený pop na jednej strane a na druhej ultra rock.

• **Prečo ste ten segment kultúry, kde ste boli úspešní, opustili? Zlákali vás do diplomatickej služby, aby ste sa usilovali presadiť svoju vlasť v Nemecku, ktoré je v Európe aj v rámci financovania vlastnej kultúry najsilnejšie?**

Podnikanie v hudobnom priemysle so svojou obrátenou životoprávou si vypýta svoje, a aj z vyššie uvedených dôvodov som opustil tieto vody celkom rád. Nastúpil internet, nelegálne sťahovanie hudby, predaje CD išli dole, krachovali predajne s muzikou, do médií sa bolo stále ťažšie dostať, črtal sa už dnešný monopol pár vyvolených producentov a režisierov na dodávku programov pre všetky televízie. Dlhšie som bol v kontakte s Dušanom Jarjabkom, plánovali sme, ako to všetko zmeníme na lepšie, ak to vyjde. S Marekom Maďaričom som sa spoznal počas pôsobenia v STV. Ponúkol som sa, že keď vlasť zavolá, rád pridám ruku k dielu. Keď SMER vyhral voľby, ponúkol mi miesto na sekcii umenia a štátneho jazyka. Prijal som, no keby som bol tušíl, do čoho idem, aké odporne osobné útoky budem zažívať zo strany vyvolených predstaviteľov kultúry ako Hvorecký či Kaščák... Aj tak, s pani Elenkou Kačalovou sme statočne bojovali za novú štátneho jazyka či za novú inštitúciu pre výtvarníkov, ktorá dnes je založená v podobe Slovenského centra vizuálnych umení. Po dvoch rokoch som dostal ponuku ísť do Slovenského inštitútu v Berlíne. Mne je nemecký systém práce blízky, rozumiem im, mám rád tú nepríjemnú priamosť, sám nie som iný. Cítil som sa tam ako ryba vo vode. Za roky 2008 až 2013 sme pripravili presne dvestopäťdesiat sedem podujatí, z ktorých takmer stovku som otváral aj moderoval v nemčine.

• **Vrátili ste sa z Nemecka domov. Čo môžete urobiť v ministerstve kultúry ako úradník pre zlepšenie postavenia slovenských autorov?**

Nemám dosah na nijaké granty ani fondy, takže z pohľadu konkrétnych umelcov nie som zaujímavý. Ale neviem o tom, že by postavenie slovenských tvorcov bolo výrazne horšie v pomere k odvedenej práci ako u iných vrstiev spoločnosti. Netreba tiež zabúdať, že umelci tvoria na základe svojho slobodného roz-

• **Čo také pôsobisko naučí človeka, ktorý nielen na Slovensku mnohé dosiahol, ale doma je mu ťažké byť prorokom?**

Opäť sa mi potvrdilo, že keď vytiahnem päty z tohto toxického prostredia tzv. slušných ľudí a legiend od narodenia, či už som pracoval v Los Angeles alebo v Prahe, doslova obratom dostane človek krídla. Robili sme priekopnícke veci najmä s Ústavom pamäti národa, s ľuďmi, ktorí často doma boli onálepkovaní ako protislovenskí, ale vonku do jedného hovorili veľmi dobre o svojej vlasti a boli to často dojemné chvíle. Cyklus podujatí o spolupráci ŠTB

a Stasi boldoslova hitoma Nemci otvárali oči nad tým, čo sa u nás dialo v disente, ale najmä akú máme odvalu o tých veciach otvorene hovoriť. Objavné boli tiež prednášky v súvislosti s dvadsiatym výročím udalostí v roku 1989, kde sme mali k dispozícii mobilné výstavné panely, aby sme mohli ukázať, akú cestu sme prešli za dve desaťročia. Nemci majú veľa informácií z Čiech, no živého Slováka mnohí roky nevideli. Zvlášť v krajoch bývalej NDR priam so závisťou počúvali, ako sme sa postavili na vlastné nohy bez veľkého brata, ktorému by sme mali byť doživotne vďační tak, ako oni majú byť svojim spoluobčanom zo západných spolkových krajín. Veľký úspech mala aj výstava slovenského skla v bavorskom Frauenau, na realizácii ktorej mal veľký podiel veľvyslanec Igor Slobodník. Veľmi ma potešilo, že sme realizovali dve veľké výstavy pri príležitosti výročia SNP, resp. konca druhej svetovej vojny v Ruskom centre vedy a kultúry v srdci Berlína.

• **V čom ešte spočívalo vaše pôsobenie vo funkcii riaditeľa Slovenského inštitútu v Berlíne. Aký bol prínos organizovaných podujatí pre Slovensko?**

Pomerne veľa času sme trávili tým, že sme vysvetľovali, prečo sme sa rozišli s Čechmi. Uvedomme si, že ešte pri Drážďanoch počuť v aute český rozhlas. Maďarsko dostalo za zásluhy o pád berlínskeho múra pozemok pod budovu veľvyslanectva na najlukratívnejšom mieste v Berlíne do prenájmu za symbolickú jednú marku na deväťdesiatdeväť rokov. Svoje kultúrne stredisko, do ktorého sa zmestí trikrát slovenský inštitút, keby ešte existoval, dostávali o ubytovacie kapacity a už dávnejšieho ho premenovali na Ballasiho inštitút. Kto sa orientuje v dejinách, vie, aký je to symbol. My sa však zbavíme nezávislého priestoru na výstavy, kde mohli bez problémov uviesť svoje kolektívne výstavy také veľké spolkovo ako Umelecká beseda slovenská. Bol som sa tam vo februári pozrieť. Bude tam predajňa bicyklov. Predajňa bicyklov má viac peňazí ako Slovensko? Nie, len platí reálne trhové nájomné vo výške asi tridsať percent toho, čo sme vždy platili rok dopredu. Áno, máme tam peknú budovu veľvyslanectva, no s určitými obmedzeniami na prezentácie. Tiež je pravda, že je stále viac akcií v Nemecku, na ktorých sa kultúrne inštitúty jednotlivých krajín podieľajú aj mimo svojich priestorov, ale tú našu „pioniersku myšlienku“ vzdať sa vlastného zázemia si zatiaľ neosvojilo ani to skrachované Grécko.

• **Vrátili ste sa z Nemecka domov. Čo môžete urobiť v ministerstve kultúry ako úradník pre zlepšenie postavenia slovenských autorov?**

Nemám dosah na nijaké granty ani fondy, takže z pohľadu konkrétnych umelcov nie som zaujímavý. Ale neviem o tom, že by postavenie slovenských tvorcov bolo výrazne horšie v pomere k odvedenej práci ako u iných vrstiev spoločnosti. Netreba tiež zabúdať, že umelci tvoria na základe svojho slobodného roz-

hodnutia, nie na základe štátnej objednávky, ktorú má štát aj financovať. Ja pracujem v odbore multilaterálnej spolupráce, je to na prvý pohľad čisto úradnícka práca, pomerne komplikovaná, ale zaujímavá. Robíme medzinárodné zmluvy nielen z oblasti kultúry a ich implementáciu. Napríklad tzv. pekinská zmluva o audiovizuálnych umeleckých výkonoch, ku ktorej SR pristúpi. Tu sme v spolupráci s kolegami z príslušných sekcií legislatívy, médií, audiovizie a autorského práva doviedli legislatívny proces až do fázy schválenia Národnou radou SR. Kolegyňa z odboru má zasa na starosti OSN, UNESCO, naše kultúrne dedičstvo v medzinárodných súvislostiach. Spracúvame aj stanoviská k návrhom a smerniciam pre naše stále zastúpenie pri EÚ v Bruseli, a tam často nejde o hodiny, ale minúty. Podieľame sa na pripravách predsedníctva SR v Rade EÚ v roku 2016. Je fascinujúce, ako to funguje, keďže tu zdánlivo nič nefunguje. Je to každodenný drobný príspevok k nášmu aktívnemu členstvu v EÚ.

• **Už sú vyriešené veci okolo Zväzu autorov a interpretov (ZAI) a iných organizácií?**

ZAI bol založený v roku 1991. Dnes už moja dcéra Andrea organizuje odovzdávanie cien ZAI, ktoré bolo po dlhšej prestávke obnovené v roku 2011 na základe dohody viacerých kľúčových manažérov v oblasti slovenského rocku a popu. Neskôr sa ukázalo, že je to veľmi potrebný protiklad k snahám o zavedenie kvót na hranosť slovenskej hudby v médiách. Situácia v nich možno z určitého subjektívneho pohľadu nemusí vyzerať dobre, ale poznám veľa radových poslucháčov, ktorí majú pocit, že toľko produkcie z pera tzv. otcov zakladateľov možno nebolo v éteri ani za socializmu. A teraz si skúsme predstaviť, že by bol narozaj prijatý zákon a slovenská hudba by znela v rádiu z príkazu vládnej väčšiny. Uvedomuje si vôbec niekto, aké by to malo následky? Veď to by bola najprv revolúcia, a potom úplný odpor a odklon poslucháčov od domácej tvorby. Preto sa udeľujú ceny, kde muzikanti oceňujú slušné rádiá, moderátorov či usporiadateľov a touto formou vedú slušný otvorený dialóg s partnermi z hudobného priemyslu.

• **Čo vaša súčasná umelecká tvorba – neláka vás napríklad napísať libreto muzikálu?**

Na pôvodný muzikál sa nechystám, i keď pesničkového materiálu aj z doterajšej tvorby by bolo dost. Libreto pôvodného muzikálu nie je jednoduchá vec, ako textár som sa podieľal na muzikáloch Bathoryčka a František z Assisi režiséra a libretistu Martin Kákoša. Teraz už dlhšie pravidelne spolupracujem s režisérom Svetozárom Sprušanským, kde ako textár mám veľký priestor na sebarealizáciu. Naposledy pre Divadlo Andreja Bagara v Nitre som po prvýkrát v slovenčine otextoval viaceré slávne svetové operné árie a operetné čísla, ktoré sa stali súčasťou výbornej anglickej komédie Sudcove starosti.

M. Sarvaš otvára výstavu Umeleckej besedy slovenskej v Berlíne

Povodne v Srbsku si vyžiadali desiatky životov, krajina je paralyzovaná!

Nevídané záplavy na Balkáne

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív autora

Pre dlhotrvajúce silné dažde zažil západný Balkán v polovici mája 2014 nevídané záplavy. Povodne si vyžiadali niekoľko desiatok ľudských obetí a obrovské hospodárske škody. Následkom vyčiniania vodného žilvu sa dajú očakávať veľké problémy s tohtoročnou úrodou, čo dodatočne opäť dramaticky komplikuje život obyvateľov.

Záplavy v Srbsku si vyžiadali mnohé obete.

Podľa správ Rádiotelevízie Republiky srbskej hladiny vodných tokov začali pre dlhotrvajúce objemné zrážky prudko stúpať a v skorých ranných hodinách 14. mája 2014 sa vylievali zo svojich koryt. V sarajevskom kantóne Bosny a Hercegoviny začala vyčínať rieka Miljacka, problémy so zvýšenými vodnými tokmi sa prejavili aj v tuzlanskom, posávskom i zeničko-dobojskom kantóne a zasiahnutý bol aj severovýchod krajiny – v Republike srbskej v Bosne vyhlásili výnimočný stav v mestách Bijeljina, Doboj, Bratunac, Šekovići. V nasledujúcich dňoch sa pod vplyvom neustávajúcich zrážok situácia ešte zhoršovala. Ľudia v postihnutých lokalitách boli odrezaní od sveta, zostali bez elektriny, problémy boli aj so zásobovaním a z najviac ohrozených lokalít museli obyvateľov evakuovať. Ťažká situácia bola v nasledujúcich dňoch aj v Zvorniku, Brčku, Modriči, Prijedore, Šamací v Banja Luke a ďalších mestách a obciach Republiky srbskej v Bosne. Záplavy zasiahli aj východnú Slavóniu v Chorvátsku.

■ PÄTSTOROČNÁ VODA

Zničujúce záplavy ťažko postihli Srbsko, kde sa v tejto súvislosti hovorí o päťstoročnej vode. Najviac boli ohrozené mestá a obce v povodí riek Ko-

lubara, Jadar, Ub, Tamnava, a Západná Morava v západnom Srbsku, ako aj obce v centrálnom Srbsku v povodí riek Kubršnica, Jasenica a Velika Morava. Na východe krajiny sa vyliali rieky Mlava a Pek. Podľa Rádiotelevízie Srbska (RTS) zvýšené toky zasiahli 14. mája 2014 Požeju, Valjevo, Gornji Milanovac, Lajkovac, Čačak, Koceljevu a ďalšie mestá a obce. Problémy so zvýšenou vodnou hladinou sa vyskytli aj v prímestských častiach Belehradu v Obrenovaci, Lazarevací a Grockej. V Obrenovaci 16. mája 2014 dosiahla voda až 3,5 metra a mesto bolo prakticky odrezané od okolitého sveta. Ohrozených ľudí museli evakuovať z mesta vrtulníkmi. Kompletne evakuovaný bola aj blízky Barić.

Podľa RTS v Srbsku spadli za štyridsať hodín zrážky v objeme trojmesačného priemeru. Následkom dlhého silného dažda sa objavili zosuvy pôdy, ktoré ohrozili rodinné domy a iné stavebné objekty i miestne komunikácie (napr. v Bajine Bašte, Kosjerići, Stankiči, Rebelji). Od 16. mája 2014 sa situácia začala vyhrcovať na rieke Sáva, ktorá začala svojimi rozvodnenými vodami ohrozovať Šabac i Sremsku Mitrovicu, a začali pripravovať na očakávanú povodňovú vlnu smerujúcu na Belehrad. Ťažká situácia bola aj v ďalších oblastiach, v Svi-

lenci, Paračine, Kraljeve, Smederevskej Palanke a ďalších.

■ ŤAŽKÝ ÚDER

Podľa srbských médií je pre masívne záplavy v rozsiahlej oblasti od západu smerom do centrálného Srbska prakticky paralyzovaná cestná doprava v krajine. Stotisíc domácnostiam chýba elektrická energia. Záplavy predstavujú ťažký úder už aj tak ekonomicky veľmi oslabenému Srbsku. Je to ďalšia rana pre tvrdo skúšanú krajinu. Podľa údajov RTS bolo k 18. máju 2014 celkovo evakuovaných dvadsaťpäťtisíc ľudí po celom Srbsku, dvetisícristo objektov bolo zaplavených a tisícosemsto ohrozených. Podľa nemeckých odhadov zverejnených na RTS sa materiálne škody odhadujú predbežne na miliardu eur.

■ SOLIDARITA NEVYMRELA

Ako prvé ponúklo Srbsku pomoc Rusko. Z Ruska prileteli tri dopravné lietadlá, ktoré do Srbska dopravili sedemdesiatdeväť záchranárov a štyridsaťsedem ton humanitárnej pomoci. Finančnú a materiálnu pomoc poskytl aj USA, EÚ, Izrael a ďalšie krajiny. Podľa informácií slovenských médií finančnú pomoc poskytoval aj Slovensko. Nešťastie vyvolalo veľkú vlnu solidarity v celom Srbsku. Na pomoc ohrozeným oblastiam prišli tisíce dobrovoľníkov, materiálno i finančnú pomoc zabezpečili aj predstavitelia domáceho podnikateľského prostredia. Rozbehli sa zbierky na pomoc ľuďom postihnutým záplavami, do ktorých sa môžu zapojiť aj občania Slovenska.

V tejto súvislosti sa obraciame na ľudí dobrej vôle na Slovensku, aby v rámci svojich možností preukázali svoju solidaritu s obeťami záplav na Balkáne. Pre viac informácií o možnostiach finančnej i humanitárnej pomoci odporúčame do pozornosti stránku veľvyslanectva Srbskej republiky v Bratislave: <http://www.bratislava.mfa.gov.rs/cir/> a stránku Slovenskej katolíckej charity: <http://www.charita.sk/stranky/povodne-na-balkane>.

SERIÁL

Pre prípad vojny a iných mimoriadnych situácií si každý štát pripravuje výnimočné opatrenia, ktoré sú podchytené aj legislatívne. Takéto právne normy obsahujú nielen opatrenia pre vojsko, ale sú dôležité aj pre civilné obyvateľstvo, pre celú krajinu a jej hospodárstvo, „právnu istotu“, bezpečnosť osôb a majetku. Výnimočné opatrenia regulujú a v zásade obmedzujú základné občianske práva, ako je sloboda slova, spolčovania a zhromažďovania, zavádzajú cenzúru tlače a poštových zásielok, prísne trestajú nedovolené ozbrojovanie, agitáciu proti vláde, vyzvedačstvo, šírenie poplašných správ a podobne.

Opatrenia, obmedzenie občianskych a politických práv

Prvá vojna, medzník dejín

Ferdinand VRÁBEL

VI. časť

V roku 1908 monarchia anektovala Bosnu a Hercegovinu, čo vyvolalo veľké medzinárodné napätie, a svet sa už vtedy ocitol na pokraji vojny. Uhorosko začalo preto pripravovať špeciálny zákon pre prípad vojny. Začiatky týchto snáh siahali už do roku 1906, ale legislatívne práce sa opakovane prerušili a stalo sa tak aj po utíšení anektovej krízy. Zákon o výnimočných opatreniach, ktorý obsahuje tridsaťdva paragrafov, predložil parlamentu predseda vlády 30. novembra 1912; minister obrany zároveň predložil návrhy o pracovnej povinnosti počas vojny, o mobilizácii koní a dopravných prostriedkov. Poslanecká snemovňa návrhy schválila 4. decembra 1912, Horná snemovňa 7. decembra a panovník zákonný článok LXIII/1912 ihneď podpísal. Jednotlivé ministerstvá vzápätí vypracovali svoje opatrenia v prípade vyhlásenia výnimočného stavu a ministerská rada ich schválila 5. mája 1913. Počas balkánskych vojen sa zákon o výnimočných opatreniach ešte neuplatnil. Účinným sa stal až na konci júna 1914.

■ VŠEMOCNÍ KOMISÁRI

Po vypuknutí vojny 29. júla 1914 na základe zákonného článku o výnimočných opatreniach vydal celý rad vopred pripravených nariadení a vyhlášok, ktoré vytvorili mechanizmus zázemia čo najviac podporujúceho front. Tieto opatrenia mali za cieľ nielen zabezpečiť bojujúce jednotky (transporty, vojnová výroba a materiálne zásobovanie atď.), ale aj zabrániť šíreniu protivojnových nálad a spoločenských nepokojov. Podľa zákona mala vláda realizovať mimoriadne opatrenia a oboznámiť s nimi obyvateľstvo. Zákon predpokladal vymenovanie vládných komisárov, ktorí mali dohliadať na plnenie opatrení stanovených v zákone o výnimočných opatreniach. Komisári mali široké právomoci a mohli disponovať žandárstvom, políciou aj pohraničnou strážou a dávať im aj také úlohy, ktoré boli mimo ich bežných právomocí. Komisári mohli obmedziť alebo vyhlásiť rozhodnutia miestnej samosprávy za neplatné, mohli kontrolovať poštu, telefóny a telegrafy. Takisto mohli obmedziť alebo zakázať činnosť akéhokoľvek spolku, mohli rozpúšťať alebo zakázať zhromaždenia politického charakteru. Ak by sa takéto zhromaždenie napriek zákazu predsa len konalo, mohli uväzniť ich účastníkov až na dva mesiace. Komisári mohli nariadiť aj predbežnú cenzúru tlače tak, že napríklad pri dennej tlači sa mali povinné výtlaky predložiť na kontrolu tri hodiny pred ich expedíciou, mohli zaviesť stanné súdy a mohli meniť aj ustanovenia trestného poriadku v takom zmysle, že podnecovateľov štrajku mohli potrestať až päťročným väzením

a štrajkujúcich až trojročným väzením.

■ ZÁMKY NA ÚSTA

Spočiatku sa výnimočné opatrenia uplatňovali len v pohraničných župách, ale už 1. augusta 1914 ich rozšírili na územie celého štátu. Stanné právo vyhlásené v župách susediacich so Srbskom rozšírili už 14. augusta 1914 aj na župy, kde žili Rusini, a okrem iných žúp aj na Bratislavskú župu. Viacero periodík – najmä vydávaných národnosťami a sociálnymi demokratmi – zastavili.

Nečudo, že vzhľadom na takéto drastické opatrenia Slovenská národná strana už 6. augusta 1914 oznámila, že „aby sa vyhlo nedorozumeniu, aké v pohnutých časoch ľahko môže vzniknúť ono (t. j. predsedníctvo Slovenskej národnej strany – pozn. F. V.), na celú dobu začatej vojny zastavilo všetku činnosť svojej strany a pričiniť sa i k tomu, aby už opovedané zhromaždenia slovenských kultúrnych spolkov boli odročené. Samo sebou sa rozumie, že keď spojenými silami podarí sa nám vydo- byť palmu želaného pokoja, v nádeji na väčšiu uznanlivosť všetký-

Matúš DULA, predseda SNS

mi zákonne dovolenými prostriedkami bude sa domáhať všetkého, čoho slovenský národ ku svojom kultúrnemu a materiálnemu povzneseniu potrebuje a k čomu on podľa prirodzeného práva a pozitívnych zákonov slušné nároky má. Drahí rodáci! Prijmite vďaka tento náš ohlas. Sme presvedčení, že s ním súhlasíte a podľa neho riadiť sa budete. Pán Boh s nami a zlé preč! Matúš Dula, predseda.“

Zákonný článok LXIII/1912 teda dával vláde ďalekosiahle právomoci na to, aby významne obmedzila občianske práva a slobody, aby zamedzila protesty obyvateľstva a hnutie národnosti. Parlament tento zákon, ktorý aj tak splnomočoval vládu na drastické opatrenia, počas vojny viackrát doplnil a rozšíril. V roku 1914 ho rozšírili o ustanovenie o internovaní, ktoré si „užili“ v prvom rade vodcovia národnosti a oponenti vlády, v roku 1915 aj o obmedzenie školskej dochádzky. Ďalšie rozšírenie tohto zákona nasledovalo aj v roku 1916.

Verejná poprava dobrej knihy

Dominantou tohtoročného marca boli dve kolá prezidentských volieb. Iné témy sa ocitli v ich tieni – vrátane marca ako Mesiaca knihy. V čase rozmachu rozličných digitálnych hračiek si chudák kniha, ktorá viac opúšťaná najmä mladou generáciou, zaslúži pozornosť aspoň v jednom mesiaci z dvanástich. K propagácii knihy, k spoznávaniu jej dôležitosti a pôvabov prispievajú aj prezentácie nových knižných titulov. Ak nejde práve o taký hororový príbeh, o akom som sa dozvedel zo špecializovanej tlače.

Z istého časopisu zaoberajúceho sa knižnou produkciou na Slovensku som sa dozvedel o čudnej, ba priam desivej prezentácii knihy o tunajších mafistoch. Prezentatívny incident sa odohral na knižnom veľtrhu, ktorého generálnym cieľom a svätou povinnosťou je vracať knihám postavenie a dôstojnosť v tomto barbarskomčeseromáhajúcejsebibliofóbie pod tlakom digitálneho ošiaľu.

Dozvedel som sa, že na tejto prezentácii autor sám dokatoval svoju knihu motorovou pílou pred početným publikom. Akt sa zrejme nezaobišiel bez pomoci jeho nohsledov – veď ktosi musel knihu pri tejto poprave pridržať a ktosi iný zasa píliť. Alebo si autor dal z hory privaliť odrezaný klát, na ktorom svoju knihu vlastnoručne popravil? Tak

či onak, rozfranforcovanie knihy sa mu podarilo bez prelievania krvi, lebo informácia v časopise nič nehovorila o odpielených prstoch autora alebo asistentov. Pravda, ani takáto nehoda by nemusela autora odpísať v písaní: písať by síce nemohol, ale diktovať áno.

Keby som bol osobne prítomný v tomto vire lietajúcich knižných fran-

FEJTÓN

forcov, možno by som pozbieral odvalu, aby som zareval ponad hlavu publika: „Prepáčte, je medzi nami nejaký psychiater?“ Ak by azda v publiku bol, možno by tiež pozbieral odvalu a prihlásil sa. Potom by som sa k nemu pretlačil cez početný dav milujúci verejnú popravu a pošepkal mu do ucha: „Pán doktor, nemohli by ste obozretne pomocou mobilu privolať posily? Teda špeciálne vyškolených zriadencov ústavu, vybavených funkčnými zvieracími kazajkami pre týchto piliarov či pilčíkov?“ Azda by sa tak podarilo rozšíriť počet klientov príslušného ústavu o niekoľkých dopilivších showbiznismanov.

Možno v tomto vystúpení piliarov išlo o manifestačnú sebakritiku autora, ktorý jednoznačne, rukolapne a obrazne inšpiroval prítomné publikum k tomu, čo majú s jeho literárnym dielom podniknúť, keby sa im

dostalo do rúk ako dar, možno dajnásky. Nevieť to posúdiť, lebo túto knihu som nečítal, ani nemám nutkanie ju čítať. Zo spomínanej informácie v časopise som sa dočítal, že v nej „staršej žene náboj odstrelil ruku, preletel hlavou jej syna a skončil v bruchu starca, ktorého čreva sa vzápätí vyalili na špinavý betón“. Ďalej som sa dozvedel aj to, že v knihe sa odohralo nasledovné: „Viktor mu pritiačil rozpálenú žehličku na znehynbenú dlaň. Zaškvrcalo to, miestnosť zaplnil zverský rev, chlapom do nozdier udrľ zápach uskvareného masa, spálenej kože a povolených zvieráčov.“

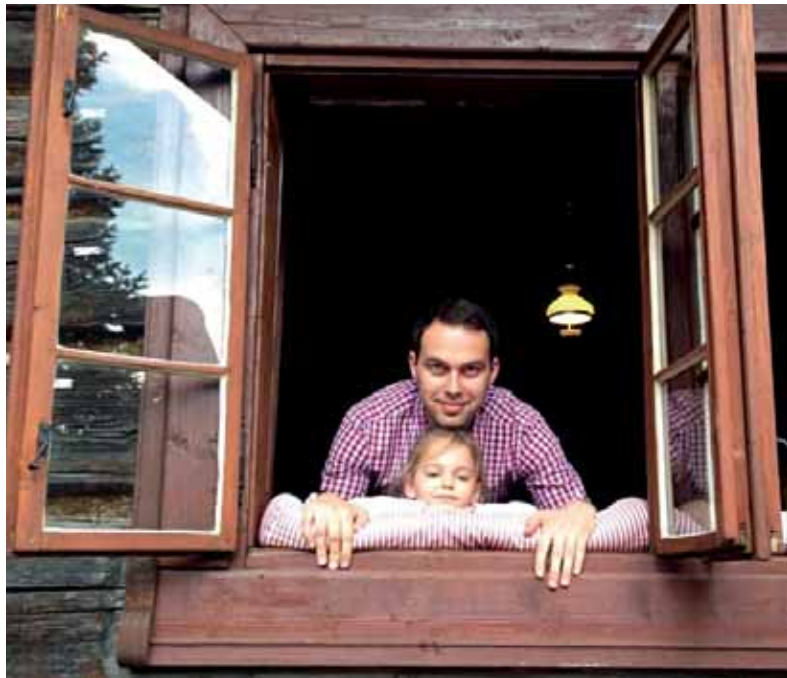
Keby sa na tomto pílení ocitli na exkurzii z pekla duše nacistov, ktorí za čias Hitlera páliť v Nemecku knihy humanistických autorov, rozhodne by závideli túto metodiku. Veď namiesto tmeného praskotu vatry s knihami by sa pri likvidácii kníh rozliehal ohlušujúci rev motorových píll! To by bola onakvejšia propagácia myšlienok z Mein Kampfu! Chudák kniha! Aké brutálne inovácie ju ešte čakajú na budúcich „nápaditých“ prezentáciách? Už len čakám, kedy nejaký erotický románik na prezentácii zasunie do miniatúrnych nohavičiek najatá striptérka! A pointa tohto môjho kritického fejtónu? Jednoznačná: Fuj!

Milan KENDA

Ako Igor IHNÁT v cudzom svete túžil po po pirohoch z Dúbravy Za snom treba vytrvalo kráčať

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív II

Čím dnes žijú mladí ľudia? Čo ich trápi, teší, čo by chceli robiť? Majú nejaké ideály? Na Obchodnej ulici v Bratislave, nad známou reštauráciou KGB, sídli hostel Mansard. Iba nedávno ho otvorili pre verejnosť, ale už si našiel svojich klientov. Azda aj vďaka Igorovi Ihnátovi, ktorý je nielen jeho vlastníkom, ale aj dušou. Má iba tridsaťpäť rokov, pätnásť rokov odrobených v zahraničí a s Katkou a tromi dcérami tvoria päťčlennú rodinu. Ako to všetko stihol?

Narodil sa v Levoči, ktoré malo vyčinenú pôrodnicu. Až do roku 1989 býval v neďalekej Spišskej Novej Vsi. Po rozvode rodičov sa s mamou a bratom presťahovali do Bratislavy. Mal iba desať rokov a všetko a všetci mu boli cudzí. S prízvukom východniara býval na posmech spolužiakom. Sníval o dedinke Dúbrave, kde chodieval za starými rodičmi, o kostole na vršku, o vyparádených dedinčanoch na nedelňových omšiach, ale aj o utrpení v starej škodovke, v ktorej sa nedali otvoriť zadné okná. Nadýchaní výparov z benzínu často museli prerušovať cestu. No nepríjemné zážitky z cesty nezatičili čaro z atmosféry chrámu...

„Či svetlo slnko alebo pršalo, kostol bol prežiarený skvelou energiou a spevom,“ rozpravil sa Igor. Dúbrava nezostala v jeho spomienkach iba ako súčasť detstva. Kdekoľvek vo svete bol, pripomínala mu, že aj doma máme svoje tradície, ktoré sú jedinečné a živé, iba ich z nepochopiteľných dôvodov odmietame, odsúvame zo svojho života.

„Akoby sme sa za ne mali hanbiť. Nemáme sa prečo,“ hovorí presvedčene. „Máme skvelú históriu, nikoho sme nevykorisťovali, nevedli sme útočné

■ OTVÁRANIE OKIEN

Igor zmaturoval na Hotelovej akadémii v Bratislave. Rád spomína na skvelého profesora Róberta Naštického, mimochodom zakladateľa Barmankej asociácie Slovenska:

„Stále nám prízvukoval, že treba ísť von do sveta nielen pre peniaze, ale pre skúsenosti, ktoré potom treba doniesť domov, aby sme pomohli vlastnej krajine. Presne to bolo mojou motíváciou a už na strednej škole som vedel, že odídem do zahraničia. A bolo mi jedno kde. Azda aj preto, že sme mali štyridsať rokov zavreté hranice a nemohli sme cestovať.“

Sestra Igorovho nevlastného otca emigrovala s deťmi do Francúzska a rodine sa preto zatvorili dvere do sveta. Mama, hoci bola vysokoškolsky vzdelaná a robila pre armádu, skončila ako predavačka v drogérii. Túžba ísť von bola o to silnejšia. Ale Igor nemohol hneď po maturite odísť do zahraničia, aj keď hranice už neboli prekážkou. Bol rok 1998 a čakala ho základná vojenská služba. Čo s ňou? Byť v nej rok, dva, ba i viac, kým príde povolávací rozkaz? Rozhodol sa, že si to čo najskôr odkrúti. Dozvedel sa, že si môže vojnu podplatiť...

lamentke, robil som cateringy v Princiálnom paláci, zoznámil som sa s mnohým zaujímavými ľuďmi. Dal som pani pri okienku dvadsaťtisíc korún a na počkanie som dostal povolávací rozkaz. Zmaturoval som v máji a prvého júla som išiel na vojnu – na Ministerstvo obrany SR ako kuchár.“

■ KUCHÁR LAMPASÁKOV

Aj keď mnohí mladí ľudia si myslia, že vojenčina je strata času – a myslil si to spočiatku aj Igor – po rokoch sa na toto obdobie pozerá ináč: „Vojenčina bola fajn, naučila ma poriadku, čo mi bolo neskôr na osoh v Rakúsku. Keďže mladí chlapci dnes už nerukujú na vojenčinu, vidím, že je potrebná... Alebo nejaký podobný systém, kde sa z chlapca stáva chlap. Je to dobré vyplnenie medzery medzi ukončením školy a rozhodnutím sa, čo naozaj chcem v živote robiť. Na to bola vojenčina skvelá. Tam bol čas porozprávať sa s rovesníkmi, počúvať dozrievajúcich mužov a nájsť sa. Boli tam chlapci z celého Slovenska, takže som získal prehľad o tom, ako sa kde žije, aké majú životné návyky, zmysľanie. Slovensko je malá krajina, ale neuveriteľne rozličná. V každom regióne majú iné zvyky, obyčaje, takže tá služba bola aj v tomto smere výborná.“

Po vojenčine vôbec neuvažoval o tom, že by sa zamestnal doma. Vybíral sa na jeden rok do Rakúska za svojím biologickým otcom. Nedostal pracovný vízum, takže robil načierno.

„Bolo to riskantné, lebo keby ma chytili, tak sa nedoplatím. Pracoval som vo Vorarlbersgu, v hoteli založenom starou hotelierskou rodinou. Napriek tomu zamestnávala ľudí aj načierno a nemala s tým problém. Zneužívala najmä nových zamestnancov. Takže tá korupcia je všade. Majiteľka hotela sa vyznála, vedela, kedy príde kontrola a vopred nás varovala. Veru, zažil som niektoré popoludnia na lyžiarskom svahu v kuchárskom oblečení... Inak je Rakúsko veľmi poriadkumilovná krajina. Niečo podobné si predstavujem vytvoriť aj zo Slovenska. Kde sa budú ľudia tešiť na domácu dovolenku, kde bude hanbou odhodiť papier na zem, kde bohatí či chudobní budú dodržiať miestne tradície, chodiť svätiť jedlo do kostola...“

■ RAŇAJKOVÝ ŠPECIALISTA

S Katkou bol Igor dohodnutý, že keď príde čas pôrodu, vráti sa domov. No nebolo to jednoduché, hoci už pol roka dopredu upozornil na to majiteľku hotela, a vtedy nemala s tým problém. Igor bol v hoteli, kam chodievali prominentní hostia ako Niki Lauda, Tom Cruise, Nicole Kidmanová či nemeckí kancelári, jediný raňajkový kuchár. Keď oznámil, že musí odísť, majiteľka ho nepustila. Aj napriek tomu sa Igor večer zbalil a ráno bol doma.

„Keď som uvidel Viktóriu v postieľke, bolo to silnejšie než akokoľvek zaplatená práca. Mama to presne vystihla, neboj sa, uvidíš si dcéru a už do Rakúska nepôjdeš. Ani som sa nevrátil, aj keď na mňa naliehali.“

Viktória sa narodila, keď mal dvadsaťtri. Po niekoľkých dňoch si našiel prácu v penzióne v Devínskej Novej Vsi. Mal šťastie na vynikajúceho odborníka vo fachu a skvelého človeka Mgr. Jozefa Baránka. Organizovali veľké akcie pre Inchebu, Kofax, Cofeco, Volkswagen a mnohé ambasády. Začínal ako recepčný a už po mesiaci sa stal prevádzkarom a zástupcom riaditeľa. No on sníval o dome na pláži na štyroch koloch, kde bude predávať nápoje turistom. Jedno januárové ráno v roku 2004 si kúpil otvorenú letenku na tri mesiace do Argentíny. Krajina preživala hospodársku krízu, dalo

sa lacno prežiť. Za dva a pol mesiaca minul len tristo eur a hoci sa mu Argentína páčila, dom tam nekúpil. Vrátil sa a po roku opäť odišiel na skusy. Tentoraz do Nemecka. Dva roky pracoval neďaleko Mníchova v krásnom prostredí, plnom zvykov a tradícií.

„Zarazilo ma, keď som na stenách reštaurácie uvidel fotografie známych nacistov z druhej svetovej vojny s nápismi: Naši hrdinovia...“

Po návrate domov počul v rádiu, že sa otvára pracovný trh v Španielsku. Kúpil si letenku do Madridu. V lietadle sa naučil štyri vety po španielsky, ktoré stačili na to, aby si našiel prácu kuchára – čašníka. A opäť sa presvedčil, že nielen turistický ruch žije z domáciach tradícií, ale že tradície sú živou súčasťou života Španielov. V rádiách počúval španielske piesne, v reštauráciách varili španielske jedlá... „A ja som stále sníval o Dúbrave. O krásnych výhladoch na Spišský hrad a Vysoké Tatry. Tie ma utvrdzovali v tom, že som Slováč. Domáce tradície v tejto dedine prežívajú dodnes. Dokonca som sa dozvedel, že v auguste sa v Dúbrave konajú pirohové slávnosti. Je to výborná vec. Cez kopec sú Baldovce s výbornou minerálnou vodou, v dedine je prameň kvašnej vody – kyselky bohatej na železo. Slovensko má ohromné množstvo prírodných a liečivých vôd, len ich akosi nevieme predať. Som presvedčený, že potenciál Slovenska je na dedine. Musíme sa do nej vrátiť a dať nové smerovanie aj východisko pre Slovensko. Postaviť chod krajiny na dedinách. Chystám sa do Dúbravy. To je to miesto, kde chcem žiť a kde by som chcel robiť aj v budúcnosti.“

Do Rakúska som odchádzal niečo zažiť, skúsiť, ale jediné, čo ma chytilo, bol poriadok a zachovávanie tradícií. Rád by som išiel do Dúbravy a kandidoval na starostu dediny s tým, že by som ľuďom povedal, prečo chcem byť hlavou obce. Urobil by som z nej prvú slovenskú dedinu, kde budeme robiť lyžiarske kurzy na malých kopcoch pre malé deti, školy v prírode, agroturistiku. Vyhorení ľudia z Bratislavy, ale aj z iných miest, by tu našli potrebný odych. Zacvičiť si jogu na lúke pri východe či západe slnka, ísť na túru na Spišský hrad, do Baldoviec, na Spišskú Kapitulu alebo do Levoče...“

■ KDE SLOVENSKO JE...

„Ľudia nie sú zvedaví na slová, chcú vidieť, že sa niečo deje. Dúbrava je Pánu Bohu za chrbtom, ale do roka by tam mohol môj model fungovať. A keď sa to rozbehne v Dúbrave, chyť sa to aj v ďalších dedinách. Rozšíri sa ako mor,“ fantaziuje Igor, ale myslí to celkom vážne.

„Ľudia by mali myslieť na to, že ak nemáme prácu, tak si ju vytvoríme. Veď už existuje viac vzorov, povedzme v Nemecku, keď si dediny, kde neprišiel nijaký investor prepierať kapitál, vytvorili vlastnú menu, banku, družstvo. Tie socialistické družstvá by mohli teraz pokojne fungovať. Len treba presvedčiť ľudí, dať ich dohromady a vytvoriť z nich akcionárov. A každý bude mať kus z toho koláča.“ Na Nový rok mal hosťa, ktorý robí marketing pre krajiny. Oznámil mu nelichotivú správu: Vo svete je množstvo výstav,

na ktorých sa prezentujú krajiny. Kde ste vy? V ktorom štáte uvidím vaše video v televízii? Posielate niekam ľudí, aby povedali, kde je to Slovensko. Nerobíte to, a to je ten hlavný problém...“

Igorov hostel má na rezervačnej stránke najvyššie skóre v recenziách. Lebo ako hovorí, to nie je len o ubytovaní: „Mojím poslaním je odprezentovať našu krajinu. Niektorí hostia prídu na jednu noc a zostanú týždeň. Japonci sú ochotní absolvovať troj-, štvordňové zájazdy po Slovensku, len im to treba dobre naplánovať. Konkuruje hostelu, ktorý je päťkrát väčší a stoja za ním investori. V čom to je? V prístupe k ľuďom. Stáva sa mi, že mi povedia, vy ste takí milší Slováci. Takže to nie je o dotáciách, to je o duši toho zariadenia.“

Keď sa rozpadávala federácia, Igor nebol nadšený. Mal sedemnaásť rokov a celý ten čas mu pripadal chaotický. Nechcel žiť na Slovensku. Dnes je rád, že je Slovensko samostatné, a nevie si predstaviť, ako by turistom vysvetľoval, že máme parlament v Prahe, a nie sme jeden, ale dva národy. Ešte aj teraz musí každému cudzincovi odpovedať na otázky, ako vnímame rozchod a ako sme na tom jazykovo. Či sú to staršie alebo mladšie ročníky, všetci sú prekvapení, že sa to tu udialo veľmi pokojne a neboli tu vojny ani protesty.

■ TRI DCÉRY

Viktória má dvanásť, Sofia päť a Gloria tri roky. Igor už neplánuje odísť. Jeho deti videli svet a chcú žiť na Slovensku. Hoci nie je odkázaný na podporu štátu, páči sa mu španielsky mo-

del na podporu rodín. Aj chcel o tom napísať premiérovi. Tam rodina s tromi a viac deťmi príde na sociálny úrad, urobí si spoločnú fotografiu a na jej základe na počkanie jej vystavia preukaz. Je tu však jedna podmienka: aspoň jeden z rodičov musí mať zamestnanie. Preukaz oprávňuje držiteľa na osemdesiatpercentné zľavy v doprave, na lacnejšie vstupy do múzeí, na výstavy, vo veľkých nákupných centrách odrátajú DPH z ceny, pravda, ak ide o plienky, potraviny, veci pre deti a podobne.

Igor nemal v škole náboženskú výchovu, no nevie zabudnúť na atmosféru kostola v Dúbrave. Na energiu, ktorá ním prestupovala. Na dedka, ako položil kosu, keď sa napoludnie rozozvučali kostolné zvony a spolu sa modlili Anjel Pána.

Igor je úspešný mladý muž, ktorý si zachoval pokoru v srdci voči tomu, čo ho presahuje. Dnes už len s úsmevom spomína, ako ho mama nútila chodiť pred Veľkou nocou na spoveď. Už nemusí...

„Mám rešpekt pred Bohom, každý deň ho prosím o pomoc. Aspoň na päť minút sa každý deň zastavím v kostole, a nezáleží mi na tom, akéj cirkvi patrí. Viera nie je závislá od budov. Považujem za samozrejme poďakovať sa Bohu za to, čo mám. Je veľa ľudí, ktorí hľadajú náhradu za náboženstvo. Kupujú si nové veci, ale tá eufória je iba dočasná, človeka neprestúpi radosť... Európania sa vracajú k svojim hodnotám nielen preto, že s ú atraktívne pre biznis, ony majú dušu.“

So svojimi tromi dcérami

vojny, ako dnes vedú niektoré krajiny. A obyvatelia si to uvedomujú, a nič proti tomu nerobia. Keď sa rozprávam s Američanmi, poniektorí sa hanbia za svoju krajinu.“

„Tak to niekedy fungovalo. V Bratislave na Mariánskej ulici bola vojenská správa, mal som zarobené nejaké peniaze, lebo som chodil do práce aj do školy. Praxoval som v Redute, Par-

Pohotová umelecká reakcia Dudas Brothers na dianie v Ukrajine Galéria Jána Koniarka na tepe dňa

Tibor B. HAČKO – Foto: autor

Súčasná dianie v Ukrajine pozorne sledujú najmä ekonomické a vojensko-politické zoskupenia, a prirodzene sú v centre pozornosti všetkých svetových médií. Zaujímavá a mimoriadne pohotovo zareagoval aj umelecký front v Galérii Jána Koniarka v Trnave. V Synagóge – Centre súčasného umenia poskytl mimoriadne široký priestor na prezentáciu bratom Jurajovi a Ivanovi Dudášovcom.

Jadro výstavy tvorí objekt s názvom Pentagón.

Od začiatku roka sa v Galérii Jána Koniarka (GJK) uskutočnilo a je stále sprístupnených viacero zaujímavých výstav. Pozoruhodné Straty a nálezy českosloven-

skeho dizajnu, výstava k nedožitým sedemdesiatim narodeninám slovenského grafika Karola Ondreičku (1944 – 2003), Igor Piačka s výstavou Doba nežná ma-

puje desať rokov svojej maliarskej tvorby a Miloš Balgavý – ako rodák ocenený v marci 2013 Cenou mesta Trnava – sa s Cestami farieb prezentuje ukážkou naj-

novšej tvorby, pričom je to aj jeho prvé vystúpenie v mestskej galérii mesta vôbec.

■ CIELENÁ SYMBOLIKA

Bratia Ivan a Juraj Dudášovci v inštalácii Spolu/Každý sám za seba reagujú aktuálne na napäté a zahmlievajúce dianie v Ukrajine. Nesnažia sa riešiť zámerne neprehľadnú politickú situáciu, ale v prezentácii sa rozhodli vtiahnúť návštevníka do úvah prostredníctvom videointerpretácií a dynamických projekcií. Priestor využili vlastnými, sofistikovanými, mediálnymi technológiami tak, že divák je aktívnou súčasťou udalostí z posledných týždňov či mesiacov. Ich laterna magika búra ľahostajnosť a núti potlačiť pasivitu. Návštevník vlastnou akciou mení výraz. Divákom vyvolaná zmena nevznieva nudne, komentár si každý vytvára sám. Stáva sa nielen zákopovým pozorovateľom, no aj priamym účastníkom vtiahnutým do krátkého deja videooobrazu. Vystavené sekvencie obsahujú úplnú autorskú interpretáciu s precíznou naprogramovanou symbolikou. Oba autori pokračujú v duchu politického, resp. sociálneho aktivizmu. Sledujú nielen lokálny dosah z diania, ale najmä globálne závery, ku ktorým je postoj ľudí čím ďalej tým pasívnejší.

■ PENTAGÓN V SYNAGÓGE

Jadro výstavy tvorí objekt s názvom Pentagón, umiestnený v strede synagógy. Symbolizuje všeobecne známy „americký dozor“ v globálnom politickom dianí. Vyzýva nás na premýšľanie nad blízkosťou hrôzy. Situovanie sivého objektu uprostred plochy,

ako aj jeho namierenie „hrotom ku vchodu“ symbolizuje výrazný, resp. varujúci postoj. K všetkým – k Rusku, k protivníkom, ale aj k ich spojencom. Farba objektu reflektuje na sivé emencie v pozadí konfliktu. Sivá zóna, ktorá by sa po vyčerpaní diplomatických možností mohla v pasívnej Európe rýchlo zafixovať. Projekcie na stenách miestnosti sú konkrétnejšie. Aplikujú pojmy izolácia a frustrácia a ich algoritmy môžeme rozvíjať do nekonečna, keďže ich podstata tkvie v obľudnosti, ku ktorej sa svojou povrchnosťou prepracovávame.

Juraj si na vyjadrenie umeleckého postoja zvolil minimalistický jazyk v kombinácii s jeho obľúbeným post štrukturalizmom. Ivan rozvíja interaktívnu, autentickú videoinštaláciu – found footage z ukrajinského Majdanu. Vkladá vo vlastnom kontexte naturalistickú dekonštrukciu digitálneho obrazu pomocou obyčajného domáceho vysávača. „Vysávaním udalostí“ dianie nekompromisne deštruuje. Samotný variabilný akt vymazávanie má však aj druhú rovinu. Rýchle zabúdanie ľudstva na zlomové udalosti dejín v rámci nášho každodenného života. Ivanov komentár udalostí je emotívny, a tým aj pre návštevníka vizuálne atraktívnejší. Vyzýva nás na konanie, na priamy zásah.

Spolu/Každý sám za seba je monotematická videoprojekcia. V princípe ide o site-specific projekt navrhnutý priamo pre priestory Synagógy. Oba umelci exploatojú staršie formálne prvky priestoru s novým obsahom.

J. Okál', J. G. Cincík: Kronika Slovákov

Priatelia slovenského slova, Richmond Hill, Kanada

PO BÚRKE

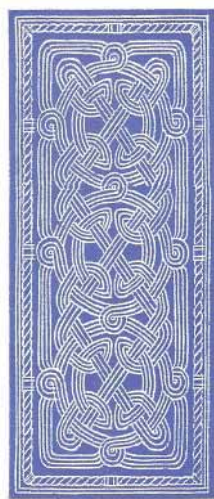
Mládniky pustí
lípa búrkou načatá,
zakvitne život
utajený v koreni,
zašumí lístie,
zašveholia vtáčatá
a pomínie sa
chladná vláda Moreny.

Mocnejší smrti
život večne ostáva,
svieže vody zvíria sa
v starom prameni,
na spálenisku
sa zazelenie otava
a mocným krídlom
švihne orol ranený.

Posledná báseň
z Kroniky Slovákov

KNiha TÝŽDŇA

KRONIKA

SLOVÁKOV

Nebýva zvykom, že pôvodná slovenská kniha sa na americkom kontinente dočká svojho tretieho vydania. V prípade knihy Kronika Slovákov však toto konštatovanie neplatí. Knihu s týmto výrečným názvom napísal ešte v roku 1954 básnik Ján Okál' a ilustráciami vyzdobil všestranný umelec Dr. Jozef G. Cincík.

Druhé doplnené, rozšírené vydanie z roku 1975 tiež uskutočnila Dobrá kniha v Cambridgei v kanadskom Ontáriu. Prednedávnom uzrelo svetlo sveta tretie vydanie tejto knihy, ktoré na osobné požiadanie J. Okála v novej grafickej úprave pripravil Ing. arch. Lubomír Brezina a v Toronte vydali Priatelia slovenského slova.

Unikátna publikácia rýdzo umeleckou formou – prostredníctvom veršov – približuje dejiny našich predkov. Čitateľ v nej nájde osemnásť originálnych básní s príslušnými ilustráciami, ako aj Doslov od oboch autorov a edičnú poznámku úpravcu knihy. Prezentácia tretieho vydania Kroniky Slovákov sa uskutočnila vo februári 2013 v torontskom Kostole sv. Lukáša. Na uvedení zazneli dve Okáľove básne v sugestívnom prednese reverenda Dušana Tótha. Potom Ing. arch. Lubomír Brezina pripomenul históriu jednotlivých vydaní tohto poetického bestselleru medzi našimi krajanmi. Možno predpokladať, že v dohľadnom čase naša krajanská komunita v Toronte pripraví ďalšie podujatia s podobným programom.

(se)

MEDAILÓN

Slovom doyen sa už tradične označuje najstarší a najväznejší člen konkrétneho diplomatického zboru, ktorý v istých situáciách hovorí za svojich kolegov. Prenesene týmto slovom označujeme zaslúžilého človeka, za ktorého hovorí jeho práca, zásluhy a morálny profil. Skrátka je to osobnosť. Ladislav Chudík takýmto človekom nesporne je.

Prvý doyen slovenských hercov

Narodil sa 27. mája 1924 v Hronci. Gymnázium vyštudoval v Kremnici a v štúdiu pokračoval na Filozofickej fakulte UK v Bratislave a neskôr na dramatickom oddelení Štátneho konzervatória. Od roku 1944 je členom SND v Bratislave, pričom v rokoch 1963 až 1966 šéfoval tamojšej činohre. Pôsobil ako pedagóg najprv na bratislavskom konzervatóriu, neskôr na VŠMU. Po roku 1989 bol krátko vo funkcii ministra kultúry.

Ladislava Chudíka však natrvalo zapísalo do pamäti Slovákov, ale aj Čechov jeho herecké umenie. Jeho tvorba, ktorá sa vyvíjala v symbióze s umeleckým prednesom, predstavuje vrchol moderného slovenského herectva. Vynikal schopnosťou vykresliť nielen vonkajšok, ale najmä zložitost' vnútorného sveta svojich postáv. Hral v množstve klasických shakespearovských hier, ale aj v hrách súčasných autorov a bol dlhé roky oporou našej prvej scény. Schopnosť prispôbiť svoj herecký prejav požiadavkám filmových a televíznych tvorcov ho veľmi skoro katapultovala medzi filmovú hereckú špičku a stal sa často obsadzovaným hercom. Od filmu Kapitán Dabač po kultový seriál Nemocnica na okraji mesta, kde stvárnil nezabudnuteľného primára Sovu, zanechal Ladislav Chudík výraznú stopu v množstve filmových či televíznych diel. V týchto dňoch udelil minister kultúry Marek Maďarič Ladislavovi Chudíkovi pri príležitosti jeho deväťdesiatich narodenín Cenu ministra kultúry.

(mab)

HUMORESKA

Priznám sa úplne dobrovoľne, že slovičko „sociálny“ mi dobrých tridsať rokov, teda až do novembra 89, veľa nehovorilo. Spoľahlivo ho vytlačilo slovo „socialistický“, ktorého boli plné noviny a aj vtedajšie masovokomunikačné prostriedky. Potom sa s týmto slovom priamo roztrhlo vrece. Sociálny štát, sociálny prípad, sociálne istoty, sociálna záchranná sieť a pomerne nedávno sa objavilo spojenie sociálne siete. No a teraz odbočím. Aj vtedy, aj teraz sa mi najčastejšie slovo sociálny spájalo so sociálnym zariadením, ako my ľudia fajnovejši označujeme záchod.

Dobry a spoľahlivo fungujúci záchod je totiž vec mimoriadne dôležitá. Viem o tom svoje od čias, keď sa so mnou takmer prekotila vetchá drevená latrinka u babky na dedine. Nebyť starej slivky, ktorá sa týčila hneď za týmto prastarým sociálnym zaria-

ne vlastný. Od kuchyne ma delila priečka, od susedov vyše polmetrové múry. Keďže mám tú slabosť, že moje sociálne zariadenie obsahuje zvyčajne aj poličku, na ktorej je zopár kníh a nejaký časopis, občas sa pri vykonávaní sociálnych činností začítam a ne-

ku tak takmer dokonale. Raz takto posedávam a listujem v istom populárnom mesačníku, keď tu počujem pomerne zreteľne hlas. „Nemysli si, že som na toho tvojho vtáka zvedavá.“ Šachta, kadiaľ vedú potrubia v našom sedempodchodovom dome, sa ukázala ako

status o tom, čo si myslí o počerom indivíduu, ktoré jej kradne odkvapovú rinu. Následne to síce zmazala, ale niektorý z jej takzvaných priateľov to stihol posunúť bulváru. Nasledoval mediálny pohon, prepustenie z práce a najnovšie aj trestné stíhanie za rasistické a xenofóbne útoky, aj keď nejde o rasu, ale o etnikum. Keby dotyčná dáma nebežala so svojim hnevom na sociálnu sieť, ale na sociálne zariadenie a tam si od plúc zanáďavala, vedeli by to nanajvyš horní a dolní susedia, ona by neprišla o robotu a neriskovala by pád do sociálnej siete, tentoraz záchranej. Ale na Slovensku je to tak – keď už, tak exemplárne.

Marek DANKO

Moderné sociálne siete a iné podobné huncútstva

dením, tak by som sa zaradil do nevelkej, ale o to veselšej skupiny záchodových kaskadérov. Neskôr som si dával na sociálnych zariadeniach záležať. Napríklad v starodávnom pavlačovom byte som sa rozhodol ignorovať spoločný záchod na pavlačí a zbudoval som si aj na úkor predsie-

odpustím si reakciu na prečítané. Manželka v takomto prípade počula nejaké zvuky a keď som sa cez kúpeľňu vrátil do kuchyne, spýtala sa: „Hovoril si niečo?“

Po čase sme sa presťahovali. Nové sociálne zariadenie bolo fajnové, akomak väčšie a keď som si tam nainštaloval svoju polič-

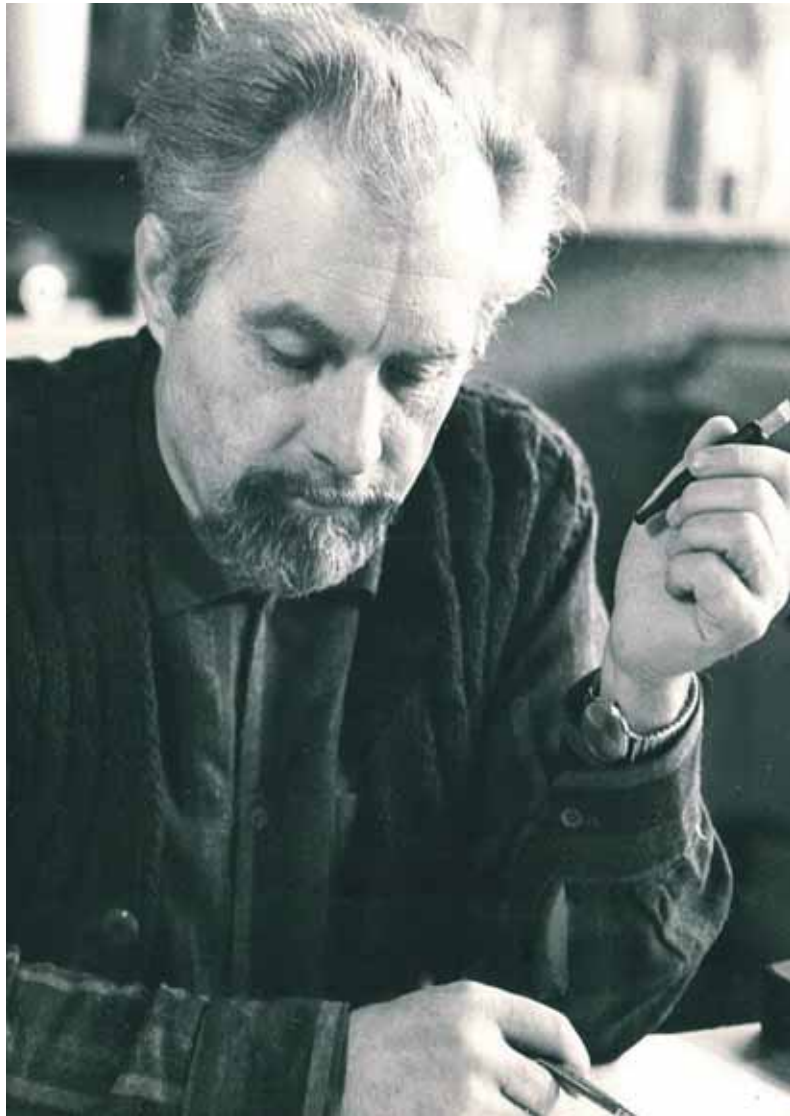
dokonalý zvukovod. Chvilu som rozmýšľal nad tým, akého vtáka si naši horní susedia zaobstarali a prečo to susedu rozčuľuje, no potom som pokračoval v čítaní. Prečo to vlastne hovorím? Nedávno jedna rozčúlená redaktorka verejnoprávneho média napísala nadržanom na sociálnu sieť

Zázračný princípál Emil BAČÍK miloval máj, gaštany a cirkusy

Maliar, čo do neba mal sto schodov

Emil SEMANCO – Foto a ilustrácie autor

Emil Bačík prišiel na svet v najkrajšom období roka. Narodil sa pred osemdesiatimi piatimi rokmi 4. mája 1929 v Piešťanoch. Preslávené kúpeľné mesto sa akoby na tú slávnostnú príležitosť vyzdobilo kvitnúcimi gaštanmi. Svetníky gaštanových kvetov svietili potom Emilovi Bačíkovi symbolicky aj reálne pod oknami ateliéru na bratislavskej Trnavskej ulici celý bohatý tvorivý život. Škoda len, že sa na tohto výrazného umelca a na jeho rozmerné a prínosné dielo neprávom zabúda.

Sto schodov mal do umeleckého azylu na štvrtom poschodí. Pred ním stúpali po tom istom schodisku „na poväť“ Fulla, Mudroch aj Dubay. Vedľa v susedstve si cestu na umelecký Olymp rovnako vyšliapavali Galanda aj Šturdík.

Sto schodov k múzam, sto krokov do neba. K prvým bratislavským ateliérom v kubistickom dome, na dvore ktorého stále rastú gaštanové stromy – svedkovia vohľadov a ľúbosti hrldičiek a holubov. Nemí svedkovia odhalených a vykričaných umeleckých lások.

■ KVETY GAŠTANOV

Ružovkasté a žltobiele svetníky gaštanových kvetov mal Emil Bačík v rodnom liste aj v umeleckom erbe, na polia ktorého ako na misky zlatníckych váh vytrvalo ukladal dve celoživotné vášne: ženu a cirkusového klauna – vitálne a fascinujúce zriedla vnemov a inšpirácií.

V rokoch 1945 – 1948 študoval na Štátnej grafickej škole v Prahe a v rokoch 1948 – 1950 na pražskej Vysokej škole umelecko-priemyselovej u prof. Antonína Pelca. Po absolútoriu sa usadil v Bratislave, kde ako pedagóg pôsobil na Škole umeleckého priemyslu a na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského. Bol členom Zväzu slovenských výtvarných umelcov a pravidelne sa zúčastňoval na členských prehliadkach výtvarnej tvorby, ale aj na prezentáciách slovenského výtvarného umenia v Prahe, vo Viedni, v Berlíne, Štokholme, Kodani, Helsinkách, Moskve a inde. Samostatne vystavoval v Bratislave (1958, 1960, 1974, 1978) a v Zlatých Klasoch (1976). Jubilejnú výstavu jeho diela sa uskutočnili v hlavnom meste Slovenska v roku 1979 a 1984 a ďalšia autorská prezentácia bola v Piešťanoch (1994). Popri skvelej maliarskej a kresliarskej výbave, ktorá priniesla pôsobivé, nie

vždy však docenené výsledky v komornej maľbe aj vo voľnej grafickej tvorbe, bol Emil Bačík uznávaným ilustrátorom a úpravcom kníh, tvorcom plagátov, logotypov a značiek pre rôzne podujatia a organizácie, za čo získal celý rad vydavateľských pôctí i celoštátnych ocenení v súťažiach o najkrajší edičný produkt.

Umelcov život sa neočakávane uzavrel pred pätnástimi rokmi 4. novembra 1999. Slovenská pošta v máji 2002 ako hold umelcovmu prínosu do slovenskej a európskej kultúry vydala v emisnom rađe Európa na známke reprodukciu Bačíkovho obrazu Klaun s trúbkou (olej, 1990).

■ SVIATOK NA SIHOTI

Sihoť, miesto hier piešťanských šarvancov, bola perifériou mesta. Počas neskorej jesene a zimy bola pohrebiskom všetkých tých vzrušujúcich chalanských hier, futbalových zápolení, gombíkových vojen či uličných súbojov s dyňovým strelivom... Miestne Soho, kde sa zbierali sinky, rástli svaly a kuli plány. Koncom roka sa z tejto arény stávala sivá lúka s nekonečnou cestou do školy. Ale čo s ňou porobila jar! Najprv sa tu rozložili kolotočiar a ako huby po daždi vyrastali budy strelnic so záhonmi papierových ruží. Vzápätí prišlo bábkové divadlo s obrovskými vyrezávanými figurínami statočných hrldinských rytierov a nežných princezien, s dobrodružstvami zbojníka Rinalda Rinaldiniho, príbehmi Gašparka alebo Jančeho Papriku. Po nich sa pod stanové plachty nastahovali tajomní kúzelníci, ktorým z očí sáľali magické lúče, hľtači ohňa a mečov. Tých vystriedali kočovníci so „siedmimi divmi sveta“ – so žabím mužom či s rybou ženou. Potom pricestoval „glóbus smrti“ a vyvolávači nešetřili zvestami o tragických príhodách, kto-

ré postihli známych a svetových akrobatov. Neraz tu stáli šiatre, v ktorých ponúkali atrakciu – zápas so „svetovým“ šampiónom alebo s medvedom.

Emilov otec – másiarsky tovariš s býčou silou aj povahou – plavčík na piešťanskom kúpalisku Eva, oboje vyskúšal. Raz mu až z uší tiekla krv po neľútostnom zápasníckom chvate, ale svoje zovretie nepovolil, čím v synových očiach vyrástol do nebies...

Keď sa však na uliciach kúpeľného mesta a na plotoch objavili prvé plagáty ohlasujúce, že príde cirkus, všetci tí komedianti pobalili svoje „krámy“ a Sihoť prenechali svojmu kráľovi – cirkusu; ani ich nenapadlo, že by mu mohli konkurovať.

■ MAGNET MANÉŽE

Ráno, keď tadiaľ prechádzali školáci, bol „plac“ ešte prázdny. Ale o pár hodín až do tried doletel virvar privázaných maringotiek, vozov so stožiarimi, s plachtami, so slonmi, s exotickou a divou zverou, ťavami, opicami, somárikmi... Hodiny v škole sa stali pre Emila hotovým utrpením; nemohol sa dočkať posledného cengania. Takto vtedy na mučiareň počtov, slohov a krasopisu spomínal: „Cirkus a jeho manéž ma priťahovali ako magnet. Lákal ma neopakovateľnou romantikou. Nikdy ma nesklamal, skôr naopak, každý bol iný. Preto sme každý netrpezlivo vyčkávali. Aj keď sme ako deti mali vždy hlboko do vreciek, nemali sme na vstupné a na večerných predstaveniach sme sa ako deti nemohli zúčastňovať, živili sme svoju predstavu o tom, ako to tam môže vyzeráť...“

Každým odchodom cirkusu sme niečo strácali. Kruh pilín, ktorý bol stredom celého diania, sa pomaly roztápal v daždi. Spomínam si, ako si husi pochodovali po tých pilinách, akoby nám chceli naznačiť, že všetko krásne sa skončilo... No spomienky nám zostali až do chvíle, keď sa objavil nový cirkus. A takto sa to v našom živote opakovalo.“

Vyučovanie sa končilo až populudní, ale na zážitky ešte nebolo neskoro. Emil mohol zaujať pozorovať zručnosť, s akou upotení chlapi hýbali veľkými stožiarimi, posúvali mohutnú plachtu cirkusového stanu, do takto udierali obrovskými kladivami na kotviace klíny. Zavše tiež priložil ruku k dielu – aj keď to bolo len prinesenie piva z hostinca.

Cirkus už stál a on akoby vrástol do zeme. Nechcelo sa mu domov. Nepohol ním ani strach z výprasku, ktorý ho čakal od prísneho otca. Bademajstrovi by sa veru zišiel pri bazénoch, kde bolo dosť roboty pri chlôvaní vody, pri planírovaní pláže, ale aj v šatni, kde bolo treba vymeniť mamu pri vydávaní lístkov...

Emil však čakal na chvíľu, keď stavačí stanu a iný pomocný personál zmyli pot tvrdej práce a obliekli sa do nádherných červených alebo belasých, zlatom lemovaných odevov a livrej. Vtedy sa mu mohol splniť sen a za vytrvalosť si vyslúžil voľný lístok na predstavenie. Splnených snov však bolo ešte menej ako mincí v jeho vrecku...

„Videl som žiarť i zhasínať viacero hviezd cirkusového neba. Zažil som nadšené ovácie, ale aj pobúrený pisot nad nevydareným číslom. Bol som svedkom vzniku aj rozpadu artistických skupín. Mám pred očami krdľiky priam rozprávkových koní prizdobených parádnyimi chocholmi, so šijami ohnutými ako luk. Dival som sa na eleganciu mužov lietajúcich na visutej hrazde, na zázračnú pružnosť hadích žien, na odvalu krotiteľov tigrov, slonov, levov...“

Na to všetko, čo som tam odmaľička videl, nemožno zabudnúť. Najmä keď viem, že za každú nádhru v manéži, za každé vydarené číslo spre-vádzané nadšeným aplauzom, sa platí tvrdou drinou a odriekanim. O to vďačnejší som však týmto ľuďom za nezabudnuteľné zážitky,“ spomínal maj-

ster neskôr nad svojimi cirkusovými plátnami.

■ KORÁBY MARINGOTIEK

Na tých obrazoch svetlá na šapitó zápasili s jasom hviezd a cirkus sa niesol temnotou ako tajomný koráb. Nikto si tak neželal aspoň raz sa naň nalodiť ako on. Narodil sa predsa v plavčíckej rodine. Lenže ako dieťa sa do cirkusu nedostal. To by si bol predsa pamätal. Utkvelo by mu to v mysli ako ten krásny šarkan z maminkej spodničky a z otcových bambusových rybárskych prútov, ktorého on pomaloval. Prvý obraz na plátne...

Aj po desiatkach rokov, keď videl krajinou prechádzať kolónu maringotiek, mal pocit, akoby nimi prichádzalo a odchádzalo jeho detstvo. Biele maringotky ako sťahovavé vtáky. Ten nenaplnený detský sen ho tak opantl, že nevynechal nijakú príležitosť ísť do cirkusu, keď si to ako „veľký“ mohol už dovoliť, keď sa sám stal zázračným maliarskym princípálom.

„Ako dospelý som si často uvedomoval, že cirkus je internacionálny, že nepozná rozdiel národností a náboženstva, a aj preto som tento druh zábavy pokladal za symbol znášanlivosti. Nebudem zatĺkať, aj v cirkuse z času na čas prišlo k rôznym potýčkam, ale pán princípál to všetko dal rýchlo do laty.“

Keď bližšie spoznáte cirkus, ako sa to podarilo mne, zistíte, že aj tam sú rozdiely. Cirkusanti sa v zásade delia podľa toho, kto odkiaľ prišiel. Ten, kto sa narodil z rodičov cirkusantov, sa drží svojej party; dištancuje sa od tých, ktorí prišli z ulice. Dlhá trvá, kým aj vynikajúci cirkusoví umelci „zapadnú do rodiny“...

Klauni boli samostatnou skupinou, bez nich sa cirkus nerátal. A nebolo ich tak veľa. Nikto sa neodvážil mimo manéže na nich smiať. Bol som vždy zdravý, keď som videl starého klauna ako smutného muža, ktorý v ničom nepripomínal hviezd cirkusového neba. Bola to smutná postava, a možno aj to ma na nej tak väbilo...“

■ CIRKUSOVÁ ZÁVISLOSŤ

K Bačíkovej cirkusovej závislosti – ak sa to tak dá nazvať – prispel tiež kamarát z detstva. Bohdan Mareček prichádzal do Piešťan z Bratislavy na prázdniny k babke. Jeho otec bol v hlavnom meste bankový úradník, starý otec akademický maliar a sestra známa slovenská plavecká trénerka Vlasta Wawrová. Keď sa Bohdan vychystal na prvé kvalifikačné žonglérske previerky v bratislavskej Redute, nepomohlo, že si rekvizity a kostým ukryl u Emila. Otec, aby mu zabránil zúčastniť sa na ponižujúcom a nedôstojnom konkurze, vzal mu topánky, oblek aj kabát. Pre budúceho nádejného žongléra to bol nadhlo najsmutnejší deň...

Tak prichádzajú iluzionisti o ilúzie! Ale žongléri sú vytrvalci!

S Emilom sa stretali na kúpalisku, kde plavčík Bačík cvičil svojich troch synov na rybičky, skákali zo štartovacích blokov ako pstruhy, hrali pólo, stávali sa šampiónmi, ba aj olympionikmi, lámali plavecké rekordy a neskôr aj ženské srdcia. Ktosi však pedantnému správcovi kúpaliska potajomky rozoberal plážové stoličky a s drevenými drúčkami skúšal budúce žonglérske čísla. Občas chýbali na kúpalisku aj lopty...

Zasiahol osud. Emila postihol ťažký zápal kľbov. Šport zavesil na kliniec. „Čierno-biela ovca.“ Grafik! Napriek nevoľi rodičov odišiel študovať do Prahy. Bohdan sa stal cirkusovým profesionálom – čiernou ovcou v bankárskkej rodine.

Umelci...

Bačík mu vďačí za veľa. Uviedol ho do cirkusového sveta, otvoril mu dušu artistu, pomohol rozšíriť obraz o ňom a pochopiť, že sú dve strany mince života. Poznal, že v živote nič nie je zadarmo. Rozmaľovať celú paletu cirkusu je však úloha nad sily. Preto sa začal venovať jednej cirkusovej postave – klaunovi. Takto sa zo svojho zaujatia vyspovedal: „Cirkusoví klauni sú v plejádě zážitkov z cirkusu samostatná a osobitná kapitola. Hádám už preto, lebo klaunom sa nijaký artista nerodí, ale sa ním postupne stáva. Často to znamená posledný stupienok pred definitívnym odchodom z manéže. Je v tom kus tragédie, a to ma najväčšmi vzrušovalo. Býva to jeseň artistu, ktorý sa možno v čase svojej najväčšej slávy díval na obecenstvo ‚zhora‘ – ako majster sveta – z kupoly cirkusu. Možno je to trochu sentimentálne, ale o to viac pravdivé. A vari najlepšie svedčí o tom skutočnosť, že v manéži býva veľa šašov, ale len málo a vzácné je klaunov.“

A takto majster Bačík rámoval svoje vyše štyridsaťročné tvorivé úsilie: „Nejde mi v tvorbe iba o spomienku na cirkus ako taký. Zaujima ma človek, čo si vybral toto zvláštne povolanie. Tvar klauna nie je pre mňa namalovaná grimasa – za maskou vidím ľudský osud. A možno ešte lepšie ako bez nej. Preto je každý obraz výrazom ľudskej duše. Ide mi o človeka, ktorý je skrytý za tou maskou. V opačnom prípade by to bol iba kostým a klaun neživou bábkou – figúrkou... A to je moja odpoveď na otázku, prečo maľujem klaunov? Nepoznám nijaké iné dôvody. Je vlastne iba jeden jediný – cirkus ako zázračný a tajuplný svet môjho detstva, ktorý mám nesmierne rád, a preto sa k nemu rád vraciam.“

A ešte ženy... Azda sa raz pokúsím spojiť obe tieto témy. Je medzi nimi predsa aj nejaká – a nielen symbolická – súvislosť. Možno ju budem hľadať. Ešte neviem.

Emil Bačík, Starý klaun, olej na plátne

Prvý skutočný inštitucionálny garant slovenského vedeckého výskumu Veda a výskum v Matici slovenskej

Peter MULÍK – Foto: archív SNN

Stanovy navrhované iniciátormi vzniku Matice slovenskej na dvoch miestach výslovne spomínajú aj vedeckosť ako zámer činnosti národnej ustanovizne. Je to v paragrafe 3. v bode b), kde sa hovorí, že jej cieľom sú písomné a ústne rozjímání o predmetoch vedeckých, a v bode c), kde sa hovorí, že jej cieľom je (zhromažďovať) literárne, umelecké, vedecké, prírodopisné a starožité zbierky.

Vedecký tajomník Matice slovenskej Peter Cabadaj (vľavo).

Maticu slovenskú treba pokladať za prvého skutočného inštitucionálneho garanta slovenského vedeckého výskumu. Intenzita tohto výskumu zodpovedala vtedajším personálnym a materiálnym možnostiam Matice slovenskej, vlastne vtedajšej slovenskej spoločnosti. Iniciátori založenia Matice slovenskej a potom jej predstavitelia si boli od začiatku vedomí, že úlohou MS je nielen osvetová a literárna činnosť, ale bude sa musieť usilovať aj o podporovanie organizovania vedeckého výskumu, pretože v tom čase na Slovensku nebola inštitúcia, ktorá by sa venovala takejto úlohe. Od začiatku išlo o vedecký výskum najmä vo vlastivedných disciplínach. Na prezentáciu výsledkov vedeckého výskumu slúžilo periodikum Letopis Matice slovenskej, ktoré začalo vychádzať hneď od roku 1863 dvakrát ročne.

■ VEDECKÉ ODBORY

Oživotvorení Matice slovenskej 1. januára 1919 bolo dôležitou kultúrno-spoločenskou udalosťou, ktorá otvárala nové možnosti a perspektívy rozvoja slovenskej vedy. Jednou z významných úloh, pred ktorou stála obnovená Matica slovenská, bolo aj spracovanie jej vlastných dejín. Vedecká činnosť v Matici slovenskej sa riadila podľa stanov MS, ktoré schválilo prvé valné zhromaždenie v roku 1919. O pestovaní vedy na pôde Matice slovenskej sa v stanovách písalo iba vo všeobecnosti. Neurčovali bližšie predmet, ciele ani organizačnú stránku vedeckých aktivít. O definitívnom zriadení vedeckých odborov sa rozhodlo až na druhom valnom zhromaždení MS 25. augusta 1920. Valné zhromaždenie schválilo utvorenie troch vedeckých odborov: historického, jazykovedného (jazykovedného) a národopisno-pamiatkového odboru, pričom bol schválený aj odbor pre vydávanie školských učebníc. Na činnosť posledne menovaného odboru nadviazal v roku 1926 Pedagogický odbor. Matica slovenská v tomto období ponúkala celkom slušné možnosti na publikovanie prác svojich členov i spolupracovníkov. Akcelerácii vedeckej činnosti výrazne napomáhala obnovenie mesačníka Slovenské pohľady v roku 1922, a najmä založenie odborného periodika Sborník Matice slovenskej (1922).

■ AKCELERÁCIA VEDY

Slovenská veda sa postupne dostávala do ostrého konfliktu s tzv. oficiálnou „vedou“, stojacou v službách ideológie čechoslovakizmu. Udalosti na májovom valnom zhromažde-

ni MS v roku 1932 spôsobili odchod väčšiny českých a čechoslovakisticky orientovaných vedeckých pracovníkov, ktorí v MS uvoľnili miesto pre nastupujúcu generáciu mladých slovenských vedeckých pracovníkov. Počas roku 1937 sa čoraz intenzívnejšie pociťovala potreba vybudovať na jej pôde samostatnú a nezávislú vedeckú inštitúciu. Vyžadovali si to záujmy vedeckého života, tak ako sa začal úspešne rozvíjať najmä od začiatku tridsiatych rokov. Objavujú sa tiež podnety na zriadenie Slovenskej národnej knižnice, lebo pôvodná bibliotéka MS už nevyhovovala vyšším nárokom rozvinutejšej vedeckej práce.

Vznik prvej Slovenskej republiky a nasledujúce roky priaznivo pôsobili na činnosť Matice slovenskej a jej vedeckých odborov. Potreby slovenskej štátnosti kládli matičným vedeckým pracovníkom mnohoraké úlohy. Rozvetvila sa vedecká práca, ktorá sa účelne rozčlenila, čo uľahčovalo výskum a umožňovalo jej publikačné výstupy. Vznikli nové vedecké odbory MS, ako povedzme filozofický odbor, a pripravovalo sa založenie zemepisného odboru. Začali vychádzať nové periodické publikácie jednotlivých odborov (zborníky), ale aj nové časopisy, ba celé nové edície. Rozbehli sa práce na príprave vydania veľkého slovníka slovenského jazyka.

■ PO OSLOBODENÍ

Zánik prvej Slovenskej republiky a obnovenie Česko-Slovenskej republiky ako ľudovodemokratického štátu v roku 1945 priniesli so sebou okrem iného aj personálne zmeny vo vedení Matice slovenskej. Po nástupe do svojho úradu Ján Marták zistil, že počet zamestnancov Matice slovenskej v tomto čase bol štyridsaťdeväť, čo v porovnaní so stavom pred povstania znamenalo úbytok o viac ako päťdesiat percent. Matica slovenská v rokoch bezprostredne po skončení druhej svetovej vojny kládla veľký dôraz na vedeckú činnosť, ktorú mal na starosti tajomník MS Alexander Hirner. V roku 1945 zostali pôsobiť predchádzajúce vedecké a umelecké odbory: filozofický, historický, hudobný, pedagogický, literárnohistorický, jazykovedný, národopisný, prírodovedný, sociologický a výtvarný. V roku 1946 k nim pribudol psychologický odbor a v roku 1947 technicko-vedný odbor. V roku 1946 pracovalo v Matici slovenskej šestnásť vedeckých pracovníkov.

„Očistené“ vedenie Matice slovenskej po februári 1948 predpokladalo, že sa jej – ako lojalnej súčas-

ti ľudovodemokratického režimu – podarí uchovať svoju členskú základňu, vedecký a ľudovýhový charakter, ako aj nemalé hospodárske možnosti založené najmä na tlačiarňi Neografia. Skutočný vývoj však so sebou priniesol postupnú, ale radikálnu likvidáciu veľkej časti aktivít, na ktorých bola dovtedy postavená činnosť Matice slovenskej. V máji 1948 bolo vrchnostensky rozhodnuté, že sa vedecké pôsobenie Matice slovenskej postupne preniesie do Slovenskej akadémie vied a umení.

■ CENTRALIZÁCIA

Totalitný režim nedôveroval Matici slovenskej a podľa sovietskeho vzoru chcel spoločenský výskum sústrediť do jednej centrálnej inštitúcie, ktorú personálne obsadí svojimi ideologickými pracovníkmi a ktorá bude pod stálou kontrolou ÚV KSS. Slovenská národná rada prijala Zákon o Matici slovenskej, ktorý nadobudol účinnosť 1. mája 1954. Pretvoril Maticu slovenskú na národnú knižnicu a knihovný ústav ako rozpočtovú organizáciu Povereníctva kultúry. Dostala do správy majetok doterajšej Matice slovenskej a Slovenskej národnej knižnice, ktorý sa stal vlastníctvom štátu. Poslaním MS malo byť prispievať k rozvoju národnej kultúry a k výchove občanov v duchu socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu tým, že bude prednostne nadobúdať, sústreďovať, odborne spracovávať a sprístupňovať slovenský a inorečový tlačený, rukopisný a vecný materiál literárno-dokumentárneho charakteru, dôležitý pre poznanie slovenskej národnej kultúry, Slovákov a Slovenska.

■ MATIČNÁ JAR

Jar 1968 so sebou priniesla aj postupné obnovenie spolkovej činnosti MS najmä na jazykovo zmiešanom území. Išlo o spontánny proces, spočiatku bez centrálne vytvorenej koncepcie. Predsedníctvo SNR 24. júna 1968 sa uznieslo predložiť text návrhu nového zákona plénu Slovenskej národnej rady. Charakterizoval MS ako celonárodnú kultúrnu ustanovizňu, ktorá na základe dobrovoľného členstva zjednocuje tvorcov a priaznivcov národnej kultúry, rozvíja dokumentačnú a bádateľskú činnosť slovenskú kultúru a vykonáva prácu národno-vlastivedného charakteru doma a za hranicami.

Platný Zákon o Matici slovenskej (Zákon č. 68 / 1997 Z. z.) charakterizuje MS ako verejnoprávnu inštitúciu, ktorá spolupracuje a spolupôsobí pri plnení úloh štátu v oblasti kultúry a vedy, a to najmä v Slovenskom literárnom ústave a Slovenskom historickom ústave, čo sú jediné vedecké pracoviská Matice slovenskej pre základný slovakistický výskum. Spôsobil to Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o knižniciach č. 183/2000, podľa ktorého sa Slovenská národná knižnica odčlenila od Matice slovenskej a stala sa samostatnou štátnou kultúrnou ustanovizňou, čím sa v MS podstatne obmedzil vedecký výskum.

Predstavené modely vedeckého výskumu v dejinách MS ukazujú, že pri hľadaní nových foriem efektívnej vedeckej práce sa nemôže vrátiť k anachronickým modelom z jej dejín, ale musí vo výrazne zmenených spoločenských podmienkach hľadať nové formy vedeckej práce, ktoré zaručia jej vysokú úroveň, nezávislosť, ale zároveň poskytnú slovenskému národu vedecké argumenty pre ochranu jeho národného bytia v novom tisícročí. Túto úlohu za nás nikto iný neprevezme

POZNÁMKA

Belo Kapolka – chatár, nosič, lyžiar, člen horskej služby, ale najmä spisovateľ zrastený s našimi veľhorami, žijúci a píšuci svoj údel a príbeh horalov a hôr do tatranskej zúly. Po tomto pomyslenom, ale aj skutočnom chodníku Bela Kapolku z Hrebienka na Téryho chatu budú kráčať tí, ktorí milujú naše hory a ctia si jeho pamiatku.

Oživilí spisovateľov chodník

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

V Podtatranskej knižnici v Poprade – Spišskej Sobote sa 5. mája 2014 zišlo kultúrne spoločenstvo na spomienkovej slávnosti venovanej Belovi Kapolkuvi pri príležitosti 20. výročia jeho tragického úmrtia. Podujatie usporiadala Podtatranská knižnica v Poprade v spolupráci s Maticou slovenskou v Poprade a Štrbe.

■ ŠINDLE Z TÉRINKY

Riaditeľka Mgr. Anna Balejová privítala Violu Kapolkovú, manželku, a syna Martina, ako aj spisovateľov Drahoslava Machalu a Dušana Mikolaja, autorov knihy eseji Pocta Belovi Kapolkuvi so záhlavím Kapolkuv chodník. V spomienkovom programe zaznela na úvod pieseň Keď sa slnko skloní na Horehroni v podaní Lenky Krempaskej zo základnej školy na Komenského ulici v Poprade. Anna Gordiaková zarecitovala báseň Vojtecha Kondrata Tatranské vzorce, venovanú Belovi Kapolkuvi. Spomienky Gity Kráčkovej zaujali šindľami z Rejdovej, ktorými Kapolka pokrýval vlastnoručne strechu na Térynke. Obsahovo silné texty Martina Kapolku Tvrdší než tí najtvrdší a súputníkov – Pala

Rajtára Podozriví romantici, Drahoslava Machalu Iba zabudnutie je koniec života, Violy Kapolkovej Široká biela samota, Dušana Mikolaja Pri petrolejovej lampe – sprítomnili živý obraz horala, mysliteľa, spisovateľa, otca a manžela Bela Kapolku. Texty čítali Anna Gordiaková, Monika Illeňčíková a Drahoslav Machala. Do ich hlbokej zainteresovanosti zneli piesne Aká si mi krásna, Daj, Boh, šťastia tejto zemi, Na Kráľovej holi, ktoré zaspievala ženská spevácka skupina Štrbän. Zároveň vyjadrovali leitmotív spomienkového podujatia s Kapolkovým odkazom Moje slovo o Slovensku ako vyznanie signatára textu slovenskej zvrchovanosti na Donovaloch 17. júla 1992, vyznanie človeka čistého srdca s dobroželaním pre milované Slovensko. Účastníci spomienky na vzácneho človeka a zriedkavú osobnosť sa zhodli na myšlienke, aby sa Kapolkovým chodníkom uberali ľudia dobrej vôle, turisti a milovníci Tatier, aby nezaničila stopa, ktorú vyznačil svojou nohou, ale aj myšlienkami, keď kráčal pod ťarchou bremena svojho ľudského údela, ale aj údela milovaných hôr.

Ako z problémov?

Krajská rada Matice slovenskej (MS) Nitrianskeho kraja na svojom zasadnutí 14. 5. 2014 vyjadruje znepokojenie nad pretrvávajúcimi pomermi v MS, ktoré súvisia s opätovným nezvolením správcu MS, a najmä so súčasnou nepriaznivou ekonomickou situáciou. Neprijatie rozpočtu ani v máji 2014 svedčí o bezradnosti súčasného manažmentu konsolidovať matičnú ekonomiku, vrátane rovnako zložitej situácie v Neografii, a. s.

Spríevodným javom tejto situácie je pretrvávajúca platobná neschopnosť, výpadok príjmov, čerpanie zdrojov nad rámec rozpočtu, úverová zadlženosť s ručením Neografia, a. s., reálna hrozba prepúšťania veľkého počtu zamestnancov, ktorí sa stanú obeťou neuváženeho a zlého hospodárenia MS v ostatných troch rokoch.

Vyzývame kompetentné orgány MS, členov výboru MS, aby čo v najkratšom čase prijali opatrenia vedúce k prijatiu vyrovnaného rozpočtu na rok 2014, vrátane prehodnotenia výšky miezd vedúcich činníkov, ktorí nesú zodpovednosť za tento stav. Zároveň aby zaviazali všetkých zástupcov MS v orgánoch Neografie, a. s., zdržať sa v závažných otázkach, týkajúcich sa hospodárenia MS v súvislosti s Neografiou, a. s., v súlade s článkom 1, odst. 2, písm. g) stanov Matice slovenskej, rozhodnutí smerujúcich k zmene súčasných vlastníckych pomerov, tzn., že o predaji akcií Neografie vo vlastníctve MS môže rozhodnúť výhradne valné zhromaždenie MS.

Zároveň upozorňujeme na možné negatívne následky z prípadného nezaplatenia úveru SLSP a následného vynúteného prebratia tohto záväzku Neografiou, a. s. Týmto krokom by mohla MS stratiť nielen bankovú, ale aj spoločenskú dôveryhodnosť, a tak skomplikovať finančnú situáciu oboch inštitúcií v budúcnosti.

Jozef STEINER, predseda KR

REAKCIA Mgr. Maroša SMOLCA, člena výboru MS, člena predstavenstva Neografia, a. s., a šéfredaktora SNN:

Vyhlásenie Krajskej rady MS Nitrianskeho kraja vnímam ako pozitívny záujem nitrianskej matičnej pospolitosti podieľať sa na kontrole a spravovaní vecí matičných. Ako člen výboru MS a predstavenstva Neografia, a. s., konštatujem, že doterajšie neprijatie vyrovnaného rozpočtu na rok 2014 v 1. štvrťroku 2014 nie je len subjektívnou vinou manažmentu Matice, ale hlavne výpadkom vyplácania dividend zo strany Neografia, a. s., v roku 2013 aj 2014. Matičiar sa týmto výpadkom nepočítali – čo považujem za chybu komunikácie medzi Neografiou, a. s., a výborom MS. Dôvodom nevyplatenia dividend boli a sú výstava novej fabriky Neografie „na zelenej lúke“, konkurenčné prostredie v tlačiarenskom segmente a všeobecná hospodárska kríza.

Po tom, ako sa vedenie Matice a výbor MS o tomto výpadku dozvedeli, začali obratom konať. V priebehu troch mesiacov sa prijali šetriace opatrenia na základe schválených nových vnútorných predpisov. Rovnako koná aj manažment Neografie, a. s. V tomto smere je prepúšťanie zamestnancov MS i Neografie nevyhnutné. Väčšie ekonomické zmeny sa dejú v súčasnosti a verím, že pomôžu zvládnuť komplikovanú situáciu v oboch inštitúciách. Ako člen predstavenstva Neografia, a. s., verejne prehlasujem, že do dnešného dňa nebola otázka založenia, resp. predaja akcií Neografie predmetom rokovania. A ako člen výboru MS prehlasujem, že nikdy nebudem konať a rozhodovať v neprospech Matice slovenskej.

(mrs)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Za Francisciho a aj dnes

Osemnásť rokov, od roku 1870 – 1898, bol Janko Francisci šéfom Knihotlačiarenskeho učastinného spolku v Martine. Kto však dnes vie, ako sa tento „der schönste Mann der Slowakei“, novinár, politik, právnik, organizátor, ale aj básnik vyznal v detailoch vydavateľskej a tlačiarenskej činnosti a čo všetko urobil pre vydávanie slovenských kníh. Keď v septembri 1889 posielal Jaroslavo Vičkovovi do Prahy rozpočet na osemsto „výťahov“ pripravovaných Vičkových Dejín literatúry slovenskej, ponúka možnosť tlače písmom ciceró, vtedy by jeden hárok vyšiel na 29 zlatých a 75 grajciarov, písmom garmond za 40,05 zlatého a napokon petítom – ktorý však neodporúča – 45,21 zlatého. V januári 1890 informuje Vička, že do konca roku 1889 rozposlali šesťstotridsaťštyri výťahov Dejín, začo dostali 266,85 zlatého a dlh odberateľov je 123,60 zlatého. Sťažuje si na martinického knihkupca Moškóciho, ktorému dá podľa Vičkovej žiadosti tridsať exemplárov, ale „nezná, či ich Moškóci vezme na 25 a či na 33 percentný rabat. Tento švindler platiť sotva bude hneď...“

Nie, náš život sa za stodvadsaťpäť rokov až tak veľmi nepreinačil. Ved' čítajme: „Zdá sa, že starí majú viac zmyslu za pochopenie toho zápalu, ktorý pred takmer polstolím oduševňoval mladú vrstvu národom hýbajúcu (spomínanú udalosť meruôsmym rokov). Bohužiaľ, je to tak... Na mládež u nás spoliehať sa ťažko. Kdeže je? Koľkože jej je, menovite takej, čo by platiť mohla a rozširovala spis, ale utržené peniaze aj oddala nakladateľovi... a demoralizácia veľká, ako sa nazdávajú idealisti. Z ostatného obecnstva veľmi málo kto cíti potrebu čítania alebo napomáhania literárnych podnikov...“

A na záver: „Vôbec slovenské knihy teraz najlepšie vydávať len tak na grátis rozdanie...“

Túto vetu napísal Janko Francisci 23. mája 1889. Takmer na deň presne pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi.

OZNAM

V súlade s volebným príslušobom som z vlastných zdrojov podporil tieto ďalšie podujatia:

- 17. apríla
 - podpora ZŠ Andreja Hlinku Černová 100 eur
 - sponzorstvo na diplomy pre MOMS Košice 90 eur
 - brožúra k 5. ročníku súťaže ZŠ Šintava Svätoplukovo kráľovstvo oživa 330 eur
- 30. apríla
 - dar Matici slovenskej Martin 556 eur
 - podpora na cenu Daniela Rapanta HOMS 100 eur
- 19. mája
 - Slovenský deň v Sečovciach, oslava na MŠ Jarná 200 eur

Spolu 1376 eur.

19. mája 2014
Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Vďační pamätníci nezabúdajú na Jozefa Hudeca Viedol školu v najťažších časoch

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

V agentúrnom servise 25. mája 1996 vyšla táto správa: „Pamätnú tabuľu Jozefovi Hudecovi, riaditeľovi slovenského menšinového gymnázia v Šuranoch v časoch okupácie v rokoch 1938 – 1945, odhalili dnes na budove tejto školy. Na akte, ktorému predchádzali slávnostné bohoslužby, sa zúčastnili zástupcovia Ministerstva školstva SR, Matice slovenskej a absolventi gymnázia v rokoch okupácie.“

Počas slávnostného aktu odhalenia pamätnej tabule vystúpil aj bývalý absolvent školy František Bartošek, ktorý citoval slová riaditeľa J. Hudeca: „My sme sa dali do služieb ducha a konali sme svoju misiu zo svojich najlepších síl podľa vzoru veľkých matičných pracovníkov. Vedeli sme, že cesta, po ktorej budeme kráčať, bude trnistá. Niekedy sme si mysleli, že sa zrutíme pod ťar-

chou úlohy, že to nevydržíme ďalej v tom ovzduší, v akom sme sa nachádzali...“

■ BEZ PALIVA

Jozef Hudec bol riaditeľom gymnázia v Šuranoch v rokoch 1938 – 1945. Na sklonku roku 1938 ho poverili zriadením a vedením slovenského gymnázia v okolí Nových Zámkov. Hneď po prevzatí menovacieho dekrétu informoval žiakov z okolia Šurian a Nových Zámkov o možnosti štúdia na gymnáziu v Šuranoch. Oficiálny názov školy bol Kráľovské uhorské gymnázium so slovenskou vyučovacou rečou v Šuranoch. Vyučovať sa začalo 6. decembra 1938 podľa provizórneho rozvrhu štyri až päť hodín denne v budove Štátnej meštianskej školy v Šuranoch. Žiaci gymnázia používali budovu dopoludnia a žiaci meštianky odpoľudnia.

Škola prekonávala mnohé ťažké situácie, neraz chýbalo palivo, jej priestory na prechodný čas obsadzovalo vojsko, na istý čas tu zriadili nemecký poľný lazaret, železničná

doprava z okolitých obcí do Šurian bola nepravidelná, preto sa vyučovalo len každý druhý deň a vyučovanie často narušali letecké poplchy. Po príkaze nadriadených orgánov z 15. 10. 1944 vyučovanie na neurčitý čas pozastavili. Šurany boli 29. 3. 1945 oslobodené. Gymnáziu pridelili budovu Štátnej ľudovej školy. Po vykonaní najpotrebnejších úprav sa v nej začalo vyučovať 8. mája 1945. Školu viedol i naďalej Dr. Jozef Hudec. Samostatné šurianske gymnázium však ešte ten istý mesiac zrušili a pričlenili ho k Štátnemu gymnáziu.

■ TABUĽA NA PAMIATKU

Doktor Jozef Hudec viedol gymnázium v Šuranoch v najťažších vojnových rokoch, čo jeho žiaci a pamätníci ocenili odhalením pamätnej tabule na bývalej budove gymnázia (v súčasnosti budova Obchodnej akadémie). Autorom ne-tradične zhotoveného keramického reliéfu je známy výtvarný umelec Imrich Vanek (1931), rodák z Nových Zámkov.

V Bratislave-Dúbravke sa zamerali na školskú mládež Dúbravka moja a Kytice Matice

Kveta SLYŠKOVÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Bratislave-Dúbravke vo svojej činnosti upriamuje pozornosť na mladú generáciu v školách. Svoje aktivity v súčasnosti už viditeľne zúrokuje. Prehľbovanie vlasteneckého čítania v deťoch, s ktorými sa v školských vyučovacích predmetoch a v osnovách stretávajú zriedkavo, oboznamovanie sa s regiónom, jeho spoznávanie je stálym kritériom práce tunajších matičiarov.

Mnohými podujatiami a aktivitami zameranými na deti – ako povedzme Dúbravka moja, Test znalostí slovenského národa –, pravidelne uskutočňovanými v Základnej škole Pri kríži, alebo súťažným podujatím k 150. výročiu Matice slovenskej a v poslednom období Kytice Matice, dávajú deťom nové poznatky o vlastnom rodisku, o Matici slovenskej a o našej vlasti. Projektom Kytice Matice rozširujú povedomie o Slovensku aj v iných regiónoch.

Ostatné podujatie sa uskutočnilo v Pezinku v spolupráci s oddaným matičiarom Mirkom Turčanom a malo medzi deťmi veľký úspech. Matičiari nimi rozširujú slabé poznatky detí o našej národnej ustanovizni. Na týchto podujatiach sa zúčastňujú i predstavitelia Matice slovenskej ako trebárs vlastenka E. Kristinová, D. Suchá a Z. Bolerázová z Domu MS v Bratislave, A. Mital a ďalší. Aj 20. mája t. r. opäť pripravili medzi školami súťaž Dúbravka moja v Základnej škole Pri kríži, kde ju každoročne organizuje členka MS L. Chlapíková so svojimi kolegami J. Kapustniakom a P. Debnárovou. Štyri zúčastnené základné školy boli veľmi dobre pripravené na široký okruh otázok o tejto mestskej časti Bratislavy. Deti navyše mali možnosť v krátkych vstupoch vyznať sa, čo sa im v Dúbravke páči a čo nie.

Zaujímavosťou je, že na rozdiel od predošlých ročníkov do súťaže, až na

jedno dievča, boli zapojení sami chlapci, čo je veľmi pozitívne. Tohtoročný predseda poroty historik a Dúbravčan PhDr. J. Klačka vyhodnotil súťaž a najmä vedomosti detí veľmi pozitívne a doplnil ich svojimi poznatkami o mnohé zaujímavosti z dúbravskej minulosti. Bolo očividné, že učiteľky ako J. Vargová, E. Haščiková a ďalšie pripravujú deti zodpovedne, čo sa odzrkadlilo i na výsledkoch ich zverencov. Tentoraz boli v súťaži najlepšie: na 1. mieste ZŠ Nejedlého, na 2. mieste ZŠ Pri kríži a na 3. mieste ZŠ Sokolíkova. Aj 4. miesto bolo cenné, lebo len s malým bodovým rozdielom ho získala Špeciálna škola na Dolinského ulici.

Len mravčia práca členov Matice slovenskej v spolupráci s učiteľmi dokáže priniesť výsledky, a tak pritiahnúť mladú generáciu k láske k domovine, k rodisku, v ktorom žijú, väziť si všetko to krásne, čo na Slovensku máme.

Martin hostí 48. ročník Slovesnej jari

Marián GRUPAČ

Matica slovenská opäť ponúka obyvateľom, ale aj návštevníkom mesta Martin prežiť jarné dni v duchu literatúry, kultúry a umenia. V prvých júnových dňoch sa uskutoční už 48. ročník Slovesnej jari – najstaršieho literárneho festivalu na Slovensku. Tento rok je podujatie venované dvadsiatemu výročiu prijatia zákona o Martine ako centre národnej kultúry Slovákov. Slovesnú jar otvorí vernisáž výstavy obrazov Vincenta Hložníka pri príležitosti jeho nedožitých; deväťdesiatich piatich narodenín (Matičný dom). Následne celý týždeň

bude prebiehať rozmanitý program: prezentácie najnovších kníh, autorské čítanie, besedy so spisovateľmi, výstavy, hudobné koncerty... Počas festivalu si záujemcovia môžu napríklad prezrieť výstavu najlepších detských výtvarných prác z medzinárodnej súťaže v interaktívnom prostredí pod názvom Bienále fantázie 2014 (Turčianska galéria). Detskému publiku je taktiež určená tradičná Jarná škola fantázie, v rámci ktorej sa bude so spisovateľmi a s ilustrátormi veselo i vážne debatovať o zázračne v literatúre, ako aj o skutočných zázrakoch okolo nás. Slovenský literárny ústav v spolupráci

s Vydavateľstvom MS uvedie odvážny edičný projekt Modrá katedrála, v ktorom sa predstaví so svojou prvou knihou mladá poetka Olga Gluštková a jej hostia. Organizátori nezabudli ani na významné výročia spisovateľov. Divácky atraktívne budú najmä podujatia, ktoré pripomenú storočnicu narodenia turčianskej rodáčky Hany Zelinovej, a taktiež sté výročie narodenia slávneho českého spisovateľa Bohumila Hrabala (Mestská scéna). Integrovanou súčasťou „hrabalovského“ programu, v ktorom sa predstavia zaujímaví hostia z Prahy, bude aj koncert mladých martinských hudobníkov.

PRIPOMÍNAME SI

31. mája
– stoštyridsať rokov, čo sa po dokončení tunela v Lupkovskom otvorila v roku 1874 železničná trať z Pešti cez Michalany a Humenné do poľského Przemyslu

1. júna
– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel v emigrácii (USA) slovenský filmový režisér Ján Kadár (1918 – 1979), režisér dokumentárneho filmu v Bratislave, neskôr hraných filmov na Barrandove (Unos, Tam na konečnej, Obžalovaný, Smrť sa volá Engelchen...), spolutvorca oscarového filmu Obchod na korze

2. júna
– štyristopäť rokov od narodenia svätice Zofie Bošňákovej, dobrothivej hradikej pani Strečna (1609 – 1644), opradenej legendami; jej život priblížil spisovateľ Laco Zrubec v rovnomenných knihách

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil legendárny futbalový brankár, dlhoročný reprezentant Č-SR František Plánička (1904 – 1984)

– šesťdesiatpäť rokov sa doživa publicista a textár pesničiek Ľuboš Zeman

3. júna
– pred sto rokmi Slovak Štefan Banič vyskúšal svoj padák zoskokom z pätnásťposchodovej budovy v USA pred odborníkmi patentového úradu; po jeho schválení padák zakúpila aj americká armáda

– dvadsať rokov od smrti básnika, prozaika, prekladateľa a mysliteľa Pavla Straussa (1912 – 1994), povolanim chirurga; jeho literárne a esejistické dielo obsiahlo takmer štyridsať kníh

– okrúhle narodeniny má poslankyňa NR SR doc. JUDr. Lucia Žitňanská, PhD.

4. júna
– dvestošesťdesiat rokov od narodenia Františka Xavera Zacha (1754 – 1832), bratislavského astronóma svetového mena, zakladateľa niekoľkých hviezdární v Európe, člena Petrohradskej akadémie vied

– rôžky letia aj dlhoročnej slovenskej reprezentantke v tenise Janette Husárovej (má prvé „okružlice“, o ktorých sa už nehovorí)

5. júna
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi ako odpoveď na pád maďarských bolševických gard Belu Kuna na jar v roku 1919 vyhlásil minister pre správu Slovenska V. Šrobár na našom území stanné právo a vojnový režim; nariadenie trvalo až do vyhnania Kunových jednotiek zo Slovenska

– rok, čo britský denník Guardian uvrejnol článok založený na svedectve Edwarda Snowdena o praktikách spravodajských služieb USA

6. júna
– Kunove červené gardy v roku 1919 obsadili Košice; deväťdesiate piate výročie

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi po krátkej chorobe skončil v Prahe slovenský šachový veľmajster a jeden z najlepších svetových šachistov svojej doby Richard Réti z Pezinky; zomrel štyridsaťročný (1889 – 1929)

– pred piatimi rokmi, odštípením od niekdajšej Strany maďarskej koalície, vytvoril B. Bugár novú politickú stranu na etnickom princípe Most – Híd, jej vznik oznámil o deň neskôr

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sidlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografií e nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.